

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

05 Соціальні та поведінкові науки

051 «Економіка»

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему «Стратегічні напрями нарощування міжнародної
конкурентоспроможності економіки України»**

здобувача : Мартинюка Антона Ігоровича
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: : д.е.н., професор Цимбал Людмила Іванівна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант) освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної економіки

_____ Людмила ЦИМБАЛ _____ Ярослава СТОЛЯРЧУК
(підпис) (підпис)

« ____ » _____ 20 ____ р. « ____ » _____ 20 ____ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Мартинюку Антону Ігоровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

денної форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «Стратегічні напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності економіки України»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «25» червня 2024 р.
№ 926-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах: літературних джерел наукової, аналітичної та статистичної інформації, статтях, монографіях, доповідях та інших матеріалах міжнародних організацій, урядових установ, аналітичних центрів.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ
Розділ 2	ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
Розділ 3	МОЖЛИВОСТІ ПОСИЛЕННЯ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Об'єкт дослідження:	економічна система України як складова глобальної економіки.
Предмет дослідження:	стратегічні напрями, інструменти та механізми підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки України.
Мета дослідження:	визначення стратегічних напрямів нарощування міжнародної конкурентоспроможності економіки України та розробка рекомендацій щодо її підвищення в умовах глобальних викликів.

Конкретні завдання, які студент повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Визначити концепцію конкурентоспроможності в сучасній економічній науці, аналізувати фактори забезпечення конкурентоспроможності в глобальній економіці,
У розділі 2	Оцінити конкурентоспроможність економіки України, визначити місце України в регіональному розрізі, визначити ключові фактори забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України,
У розділі 3	Визначити ключові напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності, аналізувати стратегічні пріоритети нарощування конкурентоспроможності України, розробити стратегію формування політики конкурентоспроможності України

**Завдання підготував
науковий керівник :**

(підпис)
«__» _____ 20__р.

Цимбал Л.І.
(ініціали, прізвище)

Завдання одержав здобувач:

(підпис)
«10» 12 .2024 р.

Мартинюк А.І.
(ініціали, прізвище)

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 91 сторінку, 16 таблиці, 16 рисунків, перелік джерел посилання з 59 найменувань.

«Стратегічні напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності економіки України»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є економічна система України як складова глобальної економіки.

Предметом дослідження є стратегічні напрями, інструменти та механізми підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки України.

Метою магістерської роботи є визначення стратегічних напрямів нарощування міжнародної конкурентоспроможності економіки України та розробка рекомендацій щодо її підвищення в умовах глобальних викликів.

Завдання дослідження:

1. Визначити концепцію конкурентоспроможності в сучасній економічній науці,
2. Аналізувати фактори забезпечення конкурентоспроможності в глобальній економіці,
3. Оцінити конкурентоспроможність економіки України,
4. Визначити місце України в регіональному розрізі,
5. Визначити ключові фактори забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України,
6. Визначити ключові напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності,
7. Аналізувати стратегічні пріоритети нарощування конкурентоспроможності України
8. Розробити стратегію формування політики конкурентоспроможності України

Практична цінність результатів полягає в їхньому застосуванні для формування економічної політики, спрямованої на посилення конкурентних позицій України на світовій арені. Отримані висновки та рекомендації можуть стати основою для розробки державних стратегій, програм міжнародного економічного співробітництва та підвищення конкурентоспроможності окремих галузей національної економіки.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2024. Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: інновації, інвестиції, конкурентоспроможність, стратегічний розвиток, глобалізація.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Мартинюка Антона Ігоровича
на тему «Стратегічні напрями нарощування міжнародної
конкурентоспроможності економіки України»

1. Актуальність теми визначається важливістю забезпечення конкурентоспроможності економіки України у воєнний та поствоєнний час задля швидкої відбудови економіки на принципово нових засадах.
2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: в роботі досліджено фактори забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобалізованому світу, здійснено оцінку конкурентоспроможності економіки України, визначено місце України в глобалізованому світі.
3. Наявність самостійних розробок автора: автором визначено ключові напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності та стратегічні пріоритети, що дозволило визначити можливості економіки України на міжнародній арені.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: запропоновані висновки та рекомендації можуть бути використані при формуванні стратегії міжнародної конкурентоспроможності України з урахуванням глобальних трендів, місця України на глобальній карті та можливостей її розвитку.
5. Наявність недоліків: робота значно би виграла за наявності розрахунку економічної ефективності запропонованих заходів та механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки України, обґрунтування сильних та слабких сторін.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота виконана на належному рівні, відповідає вимогам до кваліфікаційних магістерських робіт та може бути допущена до захисту перед екзаменаційною комісією із загальною оцінкою 38 балів.

Науковий керівник
Д.е.н., професор,
Професор кафедри
міжнародної економіки

Людмила ЦИМБАЛ

“ ” _____ р.

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу здобувача вищої освіти
Мартинюка Антона Ігоровича
Тема: «Стратегічні напрями нарощування міжнародної
конкурентоспроможності економіки України»

Кваліфікаційна магістерська робота містить 90 сторінки, 16 таблиці, 16 рисунків, перелік джерел посилання з 59 найменувань.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення: Тема кваліфікаційної роботи є надзвичайно актуальною, оскільки питання підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки України є одним із ключових пріоритетів сучасної економічної політики держави. У контексті глобалізаційних викликів та інтеграції України у світовий економічний простір стратегічне планування й адаптація до міжнародних стандартів мають вирішальне значення для стабільного розвитку економіки. Робота спрямована на визначення ефективних механізмів та інструментів для зміцнення позицій України на світовому ринку, що є важливим для наукової спільноти, урядових структур та бізнес-середовища.

Якість проведеного дослідження: Кваліфікаційна робота відзначається комплексністю дослідження, охоплюючи як теоретичні аспекти, так і практичні рекомендації щодо стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності. Автор роботи вдало поєднує аналіз сучасних викликів із пропозицією інноваційних підходів до вирішення проблеми. Викладений матеріал є логічним, структурованим і науково обґрунтованим, що свідчить про високий рівень професійної підготовки автора.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи: Особливу цінність роботи становить аналіз міжнародного досвіду підвищення конкурентоспроможності та адаптація його до українських реалій. У роботі представлено практичні рекомендації для урядових структур, бізнесу та міжнародних партнерів. Окремо слід відзначити акцент на інноваційних технологіях, цифровізації та екологічній модернізації як ключових чинниках підвищення конкурентоспроможності економіки.

Зауваження: Істотних недоліків у кваліфікаційній роботі не виявлено, однак є декілька рекомендацій:

1. Доцільно було б більш детально розглянути вплив інтеграційних процесів України з ЄС на її конкурентоспроможність.

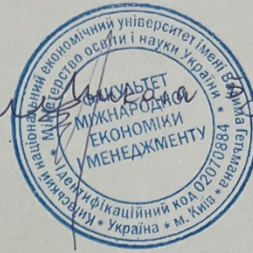
2. Варто доповнити графічний матеріал інфографікою для наочності аналізу.

Ці зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну високу оцінку роботи.

Практична значущість висновків і рекомендацій: Автор роботи продемонстрував глибоке розуміння тематики й здатність до формулювання власного бачення шляхів підвищення конкурентоспроможності економіки України. Рекомендації роботи є обґрунтованими та можуть бути використані в діяльності державних органів, міжнародних організацій та бізнесу.

Кваліфікаційна робота виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам і заслуговує на високу оцінку. Автору, Мартинюку А. І., може бути присвоєно кваліфікацію магістра з економіки за спеціальністю 051 "Економіка".

Завідувач
кафедри міжнародного
менеджменту КНЕУ
к.е.н., доцент

А. І. Мартинюк *Мартинюк А. І.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ	6
1.1 Концепція конкурентоспроможності в сучасній економічній науці	6
1.2 Фактори забезпечення конкурентоспроможності в глобальній економіці	16
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	28
2.1 Оцінка конкурентоспроможності економіки України.....	28
2.2 Місце України в регіональному розрізі	35
2.3 Ключові фактори забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України.....	45
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3. МОЖЛИВОСТІ ПОСИЛЕННЯ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ	52
3.1 Ключові напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності.....	52
3.2 Стратегічні пріоритети нарощування конкурентоспроможності України	61
3.3 Стратегія формування політики конкурентоспроможності України	69
Висновки до розділу 3	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86

ВСТУП

Сучасний світ характеризується посиленням глобалізації, що створює як нові можливості для економічного розвитку, так і виклики для національних економік. Україна, як держава з потужним потенціалом, стикається з необхідністю нарощування міжнародної конкурентоспроможності для забезпечення стійкого економічного зростання, інтеграції у світову економіку та зміцнення позицій на міжнародних ринках.

Особливої актуальності ця тема набуває в умовах зростаючого конкурентного середовища, швидкого технологічного розвитку та трансформації глобальних ланцюгів доданої вартості. Відсутність ефективних стратегічних напрямів для зміцнення міжнародної конкурентоспроможності може призвести до втрати можливостей для залучення іноземних інвестицій, розвитку експорту та покращення добробуту населення. Тому дослідження цієї проблематики є надзвичайно важливим для формування економічної політики України.

Питання міжнародної конкурентоспроможності активно вивчаються як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Зокрема, увагу приділено аналізу конкурентоспроможності національних економік (М. Портер, Дж. Стігліц, К. Ругофф), розробці стратегій розвитку (Б.О. Антонюк, В.О. Бобрик), а також оцінці впливу глобальних факторів на економіку України (О.А. Брусенцева, В.І. Волковська). Проте недостатньо досліджено практичні аспекти адаптації успішного міжнародного досвіду до українських реалій, що визначає необхідність подальшого вивчення цієї тематики.

Метою магістерської роботи є визначення стратегічних напрямів нарощування міжнародної конкурентоспроможності економіки України та розробка рекомендацій щодо її підвищення в умовах глобальних викликів.

Завдання дослідження:

1. Визначити концепцію конкурентоспроможності в сучасній економічній науці,
2. Аналізувати фактори забезпечення конкурентоспроможності в глобальній

економіці,

3. Оцінити конкурентоспроможність економіки України,
4. Визначити місце України в регіональному розрізі,
5. Визначити ключові фактори забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України,
6. Визначити ключові напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності,
7. Аналізувати стратегічні пріоритети нарощування конкурентоспроможності України
8. Розробити стратегію формування політики конкурентоспроможності України

Об'єктом дослідження є економічна система України як складова глобальної економіки.

Предметом дослідження є стратегічні напрями, інструменти та механізми підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки України.

У роботі застосовано комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз для вивчення наукової літератури, законодавчих актів та стратегічних документів; порівняльний аналіз для оцінки міжнародного досвіду підвищення конкурентоспроможності; економіко-математичні методи для прогнозування економічних показників.

Результати дослідження сприяють поглибленню розуміння сутності та специфіки міжнародної конкурентоспроможності економіки в умовах глобалізації. У роботі уточнено та систематизовано ключові поняття, зокрема «міжнародна конкурентоспроможність», «стратегічні напрями розвитку» та «економічні механізми підвищення конкурентоспроможності». Запропоновано авторське бачення стратегій адаптації економічної системи України до сучасних викликів, що розширює наукові підходи у цій галузі.

Методичні підходи, запропоновані у дослідженні, забезпечують універсальність та адаптивність до використання у подальших наукових розробках і прикладних дослідженнях.

Практична цінність результатів полягає в їхньому застосуванні для формування економічної політики, спрямованої на посилення конкурентних позицій України на світовій арені. Отримані висновки та рекомендації можуть стати основою для розробки державних стратегій, програм міжнародного економічного співробітництва та підвищення конкурентоспроможності окремих галузей національної економіки.

Інформаційна база дослідження включає:

- офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України;
- міжнародні звіти (Global Competitiveness Report, Doing Business);
- аналітичні матеріали міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, OECD);
- наукові публікації та експертні оцінки.

Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

1.1 Концепція конкурентоспроможності в сучасній економічній науці

Конкуренція - це фундаментальний механізм ринкової економіки, який формує умови для ефективного господарювання та розвитку суспільства. Значення конкуренції можна осмислити через її природу, форми, методи та вплив на економічні суб'єкти, що безпосередньо беруть участь у ринкових відносинах.

Концепція конкуренції походить від латинського слова, що означає "змагання" або "зіткнення". У контексті ринкової економіки, це передусім суперництво між виробниками за кращі умови виробництва та продажу своїх товарів і послуг. А. Сміт і Д. Рікардо, класики політичної економії, підкреслювали, що конкуренція - це змагання за прибуток, що вона є основою для саморегуляції ринку через механізм "невидимої руки" [20, с. 18].

Визначення конкуренції в класичній та неокласичній теорії має ключове значення. Спочатку вона розглядалася як незалежна поведінка економічних агентів, які прагнуть установити контроль на ринку без участі у змовах. Однак, неокласики розширили це тлумачення, вважаючи конкуренцію раціональною поведінкою в умовах обмежених ресурсів, де суб'єкти змушені обирати між різними конкуруючими напрямками використання своїх ресурсів, чи то капіталу, чи робочої сили.

Згідно з А. Смітом, одним з головних аспектів конкуренції є її здатність впливати на ціни, знижуючи або підвищуючи їх відповідно до ринкової кон'юнктури. Це призводить до оптимального розподілу ресурсів та ефективного використання їх на суспільному рівні, забезпечуючи максимальне задоволення потреб споживачів [23, с. 76].

Основні умови ефективної конкуренції включають наявність великої кількості продавців та покупців, які не можуть істотно впливати на зміну цін. Ці

умови сприяють здоровому ринковому середовищу, де кожен учасник має можливість конкурувати на рівних, без можливості монополізації ринку окремими гравцями.

Конкуренція, без сумніву, є ключовим інструментом у регулюванні ринкової економіки, особливо важлива у контексті промислових підприємств. Вона не лише стимулює науково-технічний прогрес та ефективність господарської діяльності, але й слугує основою для розвитку ринкових і виробничих відносин. Цей аспект конкуренції підкреслює її значення як неконтрольованого фактора, який, хоч і не може бути безпосередньо управлений організацією, все ж формує умови її діяльності та визначає її стратегічний напрям [28, с. 185].

Ринковий механізм конкуренції, як вказується, має системне значення для підприємницької етики, що визначає поведінку та стратегії підприємств на ринку. Конкуренція виступає не тільки як механізм економічних зв'язків між виробниками та споживачами, але й як регулятор пропорцій суспільного виробництва, спонукаючи до ефективності й інновацій.

Однак, конкуренція також несе певні виклики. Хоча вона сприяє зниженню цін, підвищенню якості та асортименту продукції, це також пов'язано з певними соціально-економічними витратами, такими як посилення соціально-економічної диференціації в суспільстві. Це підкреслює необхідність збалансованого підходу до регулювання конкуренції, де важливо знайти рівновагу між стимулюванням економічної активності та мінімізацією її негативних наслідків.

Конкуренція відіграє вирішальну роль у формуванні ринкової вартості товарів, диференціації товаровиробників за доходами, а також у реалізації матеріального інтересу товаровиробників. Вона є основним засобом успішного функціонування ринкової економіки у всіх її проявах і базується на об'єктивних процесах і закономірностях, що не вступають у суперечність із загальними тенденціями прогресу продуктивних сил [29, с. 6].

Таблиця 1.1 - Підходи до визначення дефініції «конкуренція»

Автор	Визначення
О.М. Гончар [20]	Конкуренція між виробниками матеріальних благ на ринку відбувається з метою досягнення найкращих результатів або ефективнішого розподілу наявних ресурсів.
О.В. Гук [23]	Цей елемент ринкового механізму називається «цінова система», яка дозволяє вирівнювати попит і пропозицію товарів та послуг на ринку шляхом встановлення цін, які відображають поточні ринкові умови.
І.А. Мокія [28]	Критерій, за яким визначається тип галузевого ринку в даному контексті, - це «ступінь концентрації ринку». Концентрація ринку визначається рівнем залежності загальних ринкових умов від поведінки окремих учасників ринку.
О.А. Корнелюк [29]	Це явище можна охарактеризувати як «конкуренція за обмежений платоспроможний попит», де підприємства змагаються за відсоток обсягу платоспроможних попитів споживачів, доступних їм на відповідних сегментах ринку.
І.В. Паризький [41]	Це можна охарактеризувати як «боротьбу підприємців за економічні вигоди», яка виявляється у прагненні збільшити прибуток через розширення масштабів діяльності, оптимізацію виробничого процесу та підвищення продуктивності праці.

Конкуренція, як основа ринкової економіки, визначає не тільки економічну стійкість, але й етичні рамки діяльності підприємств. Розуміння механізмів конкуренції дозволяє виділити два її основних напрямки: цивілізовану та нецивілізовану конкуренцію.

Нецивілізована конкуренція відображає темні сторони бізнесу, де використовуються руйнівні та жорстокі методи. Ці методи, як-от війни цін, погрози, а навіть фізичне усунення конкурентів, спрямовані на знищення замість здорової конкуренції.

Навпаки, цивілізована конкуренція може бути поділена на добросовісну та недобросовісну. Добросовісна конкуренція заснована на принципах якості та інноваційності продукції, вдосконаленні обслуговування та активному використанні реклами. Це відкрита боротьба, де перемагає кращий за своїми заслугами, не шкодячи іншим [51, с. 20].

З іншого боку, недобросовісна цивілізована конкуренція також існує у формах, що порушують етичні норми, як наприклад економічне шпигунство, підробка продукції та махінації з діловими звітами. Ці дії, хоча й не настільки жорстокі як методи нецивілізованої конкуренції, все ж порушують принципи чесної гри.

Розуміння цих аспектів допомагає краще оцінити різні форми конкуренції, включаючи міжгалузеву, внутрішньогалузеву, чисту, олігополістичну та монополістичну (рис. 1.1). Вони взаємопов'язані та разом формують конкурентне середовище, яке є ключовим для прогресу та інновацій у ринковій економіці.

Рисунок 1.1 – Види конкуренції

Джерело: [51]

У контексті глобалізації та постійно зростаючої конкуренції на світовому ринку, питання конкурентоспроможності країн набуває особливої актуальності. Це поняття, що охоплює спроможність країни підтримувати високий рівень прибутків та заробітних плат в умовах міжнародної конкуренції, є ключовим фактором економічного успіху та стабільності.

Конкурентоспроможність – це здатність підтримувати своє становище і просування на ринку, забезпечуючи переваги, які важко або неможливо відтворити конкурентам. У сучасному світі, де ринкові умови швидко змінюються, здатність адаптуватися і інновувати є ключовими аспектами конкурентоспроможності.

Таблиця 1.2 - Підходи до визначення дефініції «конкурентоспроможність»

Автор	Визначення
О.М. Гончар [20]	Конкурентоспроможність – це здатність об'єкта (продукту, підприємства, регіону чи країни) забезпечувати переваги на ринку, задовольняючи потреби споживачів краще, ніж конкуренти, з урахуванням співвідношення ціни, якості та інших цінностей.
О.В. Гук [23]	Конкурентоспроможність – це сукупність властивостей товару або послуги, які роблять їх привабливішими для споживачів порівняно з аналогічними пропозиціями конкурентів.
І.А. Мокія [28]	Конкурентоспроможність – це здатність системи (підприємства, галузі чи країни) адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, зберігаючи або посилюючи свою позицію на ринку.
О.А. Корнелюк [29]	Конкурентоспроможність – це здатність суб'єкта ефективно використовувати інновації, новітні технології та управлінські підходи для створення унікальних конкурентних переваг.
І.В. Паризький [41]	Конкурентоспроможність – це спроможність держави чи організації забезпечувати високий рівень добробуту своїх громадян, ефективно конкуруючи на міжнародній арені за ресурси, інвестиції та таланти.

Конкурентоспроможність є ключовим поняттям у світі економіки, бізнесу та міжнародних відносин. Цей термін набуває особливого значення в умовах глобалізації та зростаючої конкуренції на ринках. Розгляд різних дефініцій конкурентоспроможності допомагає глибше зрозуміти це складне та багатогранне поняття.

Перший підхід до визначення конкурентоспроможності описує її як здатність об'єкта (продукту, підприємства, регіону чи країни) задовольняти потреби споживачів краще, ніж конкуренти, при цьому важливим є співвідношення ціни та якості. Це визначення акцентує увагу на потребах споживачів та ефективності ринкових стратегій, що спрямовані на задоволення цих потреб вище та ефективніше, ніж у конкурентів.

Друге визначення зосереджується на сукупності властивостей товару або послуги, які роблять їх привабливішими для споживачів порівняно з аналогічними пропозиціями конкурентів. Тут ключовим є поняття властивостей, що можуть включати унікальність дизайну, інноваційність, бренд та інші аспекти, які впливають на сприйняття продукту споживачами.

Третє визначення розглядає конкурентоспроможність як здатність системи адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, зберігаючи або посилюючи свою

позицію на ринку. Адаптація та гнучкість є вирішальними у висококонкурентних та динамічних ринкових умовах, де зовнішні чинники можуть радикально вплинути на ринкові позиції підприємства чи країни.

Четверте визначення підкреслює важливість інновацій, новітніх технологій та управлінських підходів у створенні конкурентних переваг. Використання інноваційних технологій та сучасних методів управління може суттєво зміцнити позиції компанії на ринку, виводячи її на передові позиції у боротьбі за лідерство.

Усі ці підходи, хоча й розглядають різні аспекти, формують комплексне бачення конкурентоспроможності як багатовимірного явища, що включає різні рівні - від індивідуального продукту до глобального рівня країни. Розуміння цих визначень допомагає організаціям та країнам формулювати стратегії, які відповідають сучасним викликам та можливостям.

Оцінювання конкурентоспроможності країн включає аналіз різних параметрів, від економічних показників до політичної стабільності та інноваційної активності. У контексті України, що прагне до євроінтеграції, це особливо важливо, оскільки вплив ЄС може істотно вплинути на національну економічну політику та підвищити її КСП [52, с. 52].

Науковці, такі як Ю.Г. Козак та ін., визначають КСП як комплексну категорію, яка включає не тільки економічні, але й соціальні та технологічні аспекти. Здатність країни адаптуватися до світових змін, використовуючи новітні технології та інвестиційні ресурси, є основою для забезпечення конкурентних переваг [53, с. 59].

О.В. Чепіжко розширює поняття КСП, включаючи до нього здатність країни займати стійкі позиції на світовому ринку на основі розвинутої економіки, інтелектуального капіталу та ефективної реакції на зовнішні виклики. Такий підхід вказує на важливість гнучкої економічної політики та розвитку ринкових інститутів [55, с. 105].

Конкурентоспроможність України на європейському ринку також залежить від здатності виробляти інноваційну продукцію, яка відповідає міжнародним стандартам якості та ефективності. З цією метою необхідно забезпечити використання сучасних інформаційних технологій, що дозволяють підвищити

продуктивність праці та оптимізувати виробничі процеси.

Підвищення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації та євроінтеграції вимагає комплексного підходу, який включає поліпшення як економічного, так і політичного клімату країни. Це передбачає створення сприятливих умов для розвитку національних виробників, інвестицій в освіту та науку, а також реформування інституційних рамок, що визначають ділове середовище. Тільки так Україна може досягти високих стандартів життя для своїх громадян та ефективно конкурувати на світовому ринку.

Продовжуючи розгляд поняття "конкурентоспроможність країни", важливо зазначити, що конкурентоспроможність національної економіки не лише залежить від здатності виробляти товари та послуги, що задовольняють світові ринки, але й від можливості підвищувати реальні доходи своїх громадян, як це зазначено у визначенні від Комісії з промислової КСП при Президентові США [57, с. 74].

Ця інтегративна концепція, яка включає економічні, політичні, соціокультурні та технологічні аспекти, дозволяє краще розуміти механізми, через які країни можуть втілювати стійке підвищення продуктивності праці та соціально-економічного розвитку. Особливо актуальним це є для України, яка знаходиться у процесі євроінтеграції, де зростання конкурентоспроможності стає важливим чинником в створенні та утриманні сприятливих умов для внутрішнього та зовнішнього інвестування.

Науковці також звертають увагу на необхідність формування міцної системи ринкових інститутів, інтелектуального капіталу та інноваційної діяльності. І. А. Чіков підкреслює, що здатність країни займати стійкі позиції на світовому ринку забезпечується не лише потужним економічним потенціалом, але й гнучкістю у відповідях на зміни світової кон'юнктури. Це вимагає від України розвитку таких напрямків як інновації, освіта, наука та технології [57, с. 74].

О.Б. Антонюк розглядає КСП як системну категорію, що об'єднує не лише економічні, але й політико-правові, ресурсно-інфраструктурні та соціокультурні фактори. Такий підхід демонструє важливість комплексного розгляду конкурентоспроможності, де кожен аспект є важливим для забезпечення стійкості

та адаптації економіки до змінних умов світового ринку [8, с. 36].

У цьому контексті, стійке зростання стандартів життя, досягнення конкурентоспроможних позицій підприємств на світовій арені, ефективне використання ресурсів та інноваційна спрямованість стають ключовими чинниками, які визначають конкурентний статус держави в умовах глобалізації.

Фундаментальні порівняльні дослідження ефективності розвитку різних країн у різні історичні періоди переконливо свідчать про те, що саме відмінності у якості інститутів значною мірою визначають різницю в успіхах технологічного розвитку та акумулюванні капіталу, призначеного для його реалізації. Інституційні особливості безпосередньо впливають на стимули до заощадження, інвестування та ведення торгівлі, що формують потенціал економічного зростання. Водночас слабкі інститути є головною причиною невдач.

Спеціалізовані міжнародні організації, зокрема Всесвітній економічний форум (ВЕФ), регулярно оцінюють конкурентоспроможність країн світу за різними критеріями (рис.1.2).

Аналіз ключових показників Індексу глобальної конкурентоспроможності, розробленого за методологією ВЕФ, свідчить про те, що рівень конкурентоспроможності країн базується на трьох взаємопов'язаних рівнях: основних вимогах, підсилювачах ефективності та інноваційних факторах.

Основні вимоги включають базові компоненти, такі як розвиненість інституцій, якість інфраструктури, макроекономічна стабільність, а також рівень охорони здоров'я та початкової освіти. Ці аспекти створюють фундамент для економічної діяльності та забезпечують необхідні умови для функціонування ринкової економіки. Без їх належного розвитку інші елементи конкурентоспроможності не можуть бути ефективно реалізовані.

Підсилювачі ефективності відповідають за підвищення продуктивності національної економіки. Вони охоплюють такі сфери, як якість вищої освіти і професійної підготовки, ефективність ринків праці та товарів, розвиненість фінансового ринку і рівень технологічного розвитку. Ці компоненти сприяють залученню інвестицій, вдосконаленню бізнес-процесів і підвищенню

конкурентоспроможності продукції на світових ринках.

Інноваційні фактори відображають здатність країн адаптуватися до вимог сучасної економіки, використовуючи інноваційний потенціал. Це включає відповідність бізнесу сучасним викликам та впровадження нових технологій, що дозволяє створювати унікальні продукти та послуги, зберігаючи конкурентні переваги у довгостроковій перспективі. Інновації стають критичним чинником для країн, які прагнуть досягти високого рівня розвитку та зайняти лідируючі позиції на глобальному ринку.

Рисунок 1.2 – Ключові показники Індексу глобальної КСП країн за методологією ВЕФ

Джерело: [8]

Таким чином, ключові показники Індексу глобальної конкурентоспроможності забезпечують всебічну оцінку економічного стану країн, що дозволяє визначити їх сильні сторони та сфери, які потребують вдосконалення. Комплексний підхід до аналізу конкурентоспроможності дозволяє країнам будувати

стратегії розвитку, спрямовані на сталий економічний ріст, підвищення ефективності та активізацію інноваційної діяльності. Це є запорукою їхнього успіху у глобальній економіці та здатності відповідати сучасним викликам.

Концепція конкурентоспроможності країн в умовах глобалізації залишається одним із ключових аспектів вивчення міжнародних економічних відносин та внутрішньої економічної політики. Після підписання Україною договору про Асоціацію з Європейським Союзом, значний інтерес вчених прикутий до оцінки змін у конкурентоспроможності української економіки, що можуть виникнути в результаті цього зближення.

Дослідження таких науковців, як В.Я. Брич та В.І. Охота, підкреслюють важливість вивчення впливу візової лібералізації та створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС на регіональну та загальнодержавну конкурентоспроможність [14, с. 158]. Вони зазначають, що такі зміни можуть не тільки сприяти економічному розвитку, але й покращити добробут громадян на довгострокову перспективу.

Згідно з аналізом, сучасне розуміння конкурентоспроможності не обмежується вузькими підходами до оцінки економічної ефективності або технологічного прогресу. Воно включає ширше бачення, згідно з яким велику роль відіграють інституціональні рамки, якість державного управління, правова система, а також культурні та політичні фактори. Це вказує на те, що конкурентоспроможність є багатовимірним явищем, що охоплює не тільки економіку, але й соціальну сферу.

Враховуючи важливість стійкого інституціонального розвитку, Україна стоїть перед викликом забезпечення таких змін, які б сприяли інтеграції з ЄС не тільки на папері, а й у реальній економіці. Загалом, дослідження конкурентоспроможності в нових умовах асоціації з ЄС відкриває шлях для більш детального вивчення того, як українська економіка може адаптуватися до вимог і стандартів Європейського ринку, а також які переваги та можливі ризики це несе [20, с. 20].

Однак, необхідно також звернути увагу на регіональний аспект конкурентоспроможності, оскільки Україна має значні внутрішні відмінності в рівнях економічного розвитку. Синергія між регіональними стратегіями та

національною політикою може стати ключовим фактором успіху в процесі адаптації до нових економічних реалій.

Конкуренція є основним механізмом ринкової економіки, який забезпечує ефективний розподіл ресурсів, сприяє інноваціям та розвитку суспільства. Її сутність, форми та методи визначають характер економічних відносин, забезпечуючи баланс між інтересами виробників і споживачів. Разом із позитивними аспектами конкуренція висуває і виклики, серед яких соціальна нерівність та необхідність етичного регулювання ринкових відносин.

У сучасному глобалізованому світі конкурентоспроможність країн набуває особливого значення, впливаючи на економічну стабільність, інноваційний потенціал та рівень життя громадян. Для України, яка інтегрується до європейського простору, розвиток конкурентоспроможності стає ключовим завданням, що вимагає комплексного підходу, включаючи інвестиції в інновації, освіту, реформування інституцій та підвищення якості державного управління.

Таким чином, конкуренція є не тільки регулятором ринкової економіки, але й важливим чинником стійкого розвитку, що вимагає постійної адаптації до глобальних змін та дотримання етичних принципів ведення бізнесу. Україна має потенціал для ефективної інтеграції в світову економіку, але для цього необхідно створити сприятливі умови для розвитку національної економіки та підвищення її конкурентних переваг.

1.2 Фактори забезпечення конкурентоспроможності в глобальній економіці

У світі, що стрімко змінюється, економіки країн переживають значні структурні перетворення, спричинені економічною нестабільністю, політичними протистояннями та демографічними змінами. Ці трансформації відкривають нові можливості для деяких держав, але також створюють серйозні загрози для інших.

Згідно з дослідженням вітчизняного вченого О.В. Гука, сучасний економічний розвиток світу характеризується п'ятьма основними мегатрендами: глобалізацією, фінансіалізацією, інформатизацією, соціалізацією та інтелектуалізацією [23, с. 77]. Фінансіалізація, як основний тренд, відображає кардинальні зміни у структурі світової економіки. Інформатизація змінює поведінку економічних агентів, підвищуючи їх роль у розвитку, тоді як соціалізація підпорядковує економічні процеси інтересам розвитку людини і суспільства.

Науковці під керівництвом О.А. Корнелюк вказують на серйозні виклики для людства у першій половині XXI століття, такі як стрімке скорочення запасів органічних видів палива та обмежений доступ до питної води. Це підкреслює загрозу порушення балансу між біологічними можливостями Землі та потребами людства, особливо в контексті зміни демографічної структури [29, с. 7].

У контексті майбутнього господарського розвитку світові економіки відзначаються асиметрією, що є загальною формою глобального економічного розвитку і характеризує системні зміни у світовій економіці. Такі масштабні зміни, на думку Л.Дайнека, мають стійкий, довгостроковий характер і глобальні наслідки, відрізняючись від короткострокових тенденцій місцевої дії [32, с. 110].

Таблиця 1.3 - Трансформаційні мегатренди

Мегатренд	Акцент та сутність мегатренду
Цифрова трансформація	Повна інтеграція цифрових технологій у всі аспекти життя.
Екологічна стійкість	Зосередження на збереженні природних ресурсів і мінімізації відходів.
Демографічні зміни	Адаптація до змін в віковій структурі населення.
Урбанізація	Розширення і модернізація міських просторів.
Здоров'я та довголіття	Фокус на покращенні здоров'я та збільшенні тривалості життя.
Глобалізація	Збільшення взаємозалежності та співпраці між країнами.

Джерело: [32]

Цифрова трансформація, яка передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі сфери життя, змінює способи нашої взаємодії та бізнес-процеси. Екологічна стійкість акцентує на необхідності збереження природних ресурсів і зменшення екологічного впливу діяльності людини. Демографічні зміни та урбанізація вимагають адаптації соціальних та інфраструктурних систем під змінювані потреби населення. Здоров'я та довголіття стають пріоритетом, з огляду на прагнення до

покращення якості та тривалості життя. Глобалізація розширює взаємодію та співпрацю між країнами, що веде до зростання взаємозалежності економік. Розуміння цих мегатрендів є ключовим для ефективного реагування на виклики сучасності та скористання можливостями, які вони пропонують.

Глобальні виклики формуються під впливом різних чинників, включаючи соціально-економічні, екологічні та політичні аспекти. Вони можуть бути як негативними загрозами, так і стимулами для прогресу, залежно від того, як суспільство сприймає та реагує на них.

Перша причина формування глобальних викликів - це загострення існуючих проблем. Незадовільне розв'язання існуючих загроз може призвести до ускладнення життя людей, особливо в контексті здоров'я, безпеки та економічного благополуччя. В таких умовах країни та глобальні інституції мають ідентифікувати критичні точки та розробити стратегії для їх розв'язання.

Друга причина - це бажання людей поліпшити власний побут та забезпечити гідне майбутнє нащадкам. Це бажання спонукає до пошуку інноваційних рішень, які могли б впоратися із зростаючими викликами, такими як зміна клімату, дефіцит ресурсів, технологічні зміни та соціальна нерівність [38, с. 39].

Фахівці Всесвітнього економічного форуму виділяють десять основних глобальних викликів, серед яких можна відзначити зміну клімату, міграцію, кібербезпеку, економічну нестабільність та глобальну здоров'ю. Кожен із цих викликів вимагає міжнародної кооперації та спільних зусиль у сфері політики, економіки та соціального управління [43, с. 39].

Осмислення та відповідь на глобальні виклики може сприяти створенню більш стійкого та інклюзивного світу. Це може бути досягнуто через адаптацію до змін, розробку та імплементацію інноваційних технологій, зміцнення міжнародної безпеки та забезпечення економічної стабільності. Завдяки цьому глобальні виклики перетворюються з перешкод на можливості для розвитку та прогресу.

Таблиця 1.4 – Основні глобальні виклики

Назва виклику	Стратегічні рішення
Кліматичні зміни	- Перехід до відновлюваних джерел енергії - Зменшення викидів парникових газів - Впровадження сталих технологій
Глобальна продовольча криза	- Оптимізація сільськогосподарського виробництва - Зменшення харчових відходів - Впровадження інновацій у агротехнологіях
Демографічні зміни	- Розробка програм активного старіння - Збільшення інвестицій у освіту молоді - Міграційна політика з урахуванням глобальних трендів
Цифрова нерівність	- Доступ до якісного інтернету для всіх - Освіта у сфері цифрових технологій - Інклюзивна цифровізація державних послуг
Глобальна безпека	- Міжнародне співробітництво у сфері безпеки - Посилення кібербезпеки - Запобігання конфліктам через дипломатію
Економічна нерівність	- Створення соціальних програм підтримки - Реформи у сфері оподаткування - Підтримка малого і середнього бізнесу
Пандемії та епідемії	- Інвестиції у медицину та біотехнології - Глобальний обмін інформацією у сфері охорони здоров'я - Розробка стратегій швидкого реагування
Виснаження природних ресурсів	- Раціональне використання ресурсів - Перехід на кругову економіку - Захист і відновлення екосистем
Політична нестабільність	- Розвиток інституцій демократії - Сприяння діалогу між різними групами суспільства - Посилення ролі міжнародних організацій

Джерело: [49]

Кожен виклик потребує комплексного підходу для розробки ефективних рішень. Зокрема, боротьба зі зміною клімату передбачає не лише перехід на відновлювані джерела енергії та зменшення викидів парникових газів, а й впровадження інноваційних сталих технологій, які сприяють адаптації до нових екологічних реалій. Глобальна продовольча криза вимагає не тільки підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, а й боротьби з харчовими відходами та використання новітніх агротехнологій для забезпечення продовольчої безпеки.

Демографічні зміни вимагають посилення інвестицій у молодь, розробки програм активного старіння та адаптивної міграційної політики, що враховує сучасні глобальні тренди. Водночас цифрова нерівність, яка стає дедалі гострішою у світі, має бути подолана шляхом забезпечення доступу до якісного інтернету,

навчання цифровим навичкам та створення інклюзивних цифрових послуг.

Глобальна безпека залежить від тісного міжнародного співробітництва, посилення кібербезпеки та ефективної дипломатії, що запобігає конфліктам. Для вирішення проблеми економічної нерівності ключовими є соціальні програми підтримки, податкові реформи та стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу.

Небезпека пандемій та епідемій демонструє важливість інвестування у медицину та біотехнології, забезпечення глобального обміну інформацією у сфері охорони здоров'я і створення стратегій швидкого реагування. Водночас виснаження природних ресурсів вимагає впровадження принципів кругової економіки, захисту екосистем і раціонального використання ресурсів.

Політична нестабільність, яка ускладнює вирішення всіх інших викликів, повинна долатися шляхом зміцнення демократичних інституцій, сприяння діалогу в суспільстві та посилення ролі міжнародних організацій.

Реалізація запропонованих стратегій можлива лише за умови координації зусиль на національному та міжнародному рівнях. Успіх залежить від активної участі урядів, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародної спільноти. Тільки комплексний, інклюзивний та орієнтований на довгострокову перспективу підхід здатен забезпечити подолання глобальних викликів та створити умови для сталого розвитку людства.

В.В. Стадник визначає глобальні виклики як тенденції, що мають потенціал до серйозних впливів на світовий рівень, викликаючи гуманітарні проблеми, з якими працюють гуманітарні організації [52, с. 52]. Перелік таких викликів охоплює зміну клімату, бідність, економічні кризи, продовольчу проблему, дефіцит води, енергетичну безпеку, міграцію, демографічний зсув, урбанізацію, пандемії та інфекційні захворювання. Водночас науковці І.О. Школьник та І.М. Боярко підкреслюють, що з 2030 року очікуються кардинальні зміни, які визначатимуть новий період глобального розвитку [58, с. 92].

Основні глобальні виклики:

1. Кліматичні зміни, такі як підвищення температури та танення льодовиків,

можуть призвести до зникнення території через підняття рівня моря. Це впливає на сільське господарство, змушує людей мігрувати та ускладнює збереження екосистем.

2. Половина світового населення володіє менш ніж 1% світового багатства. Ця нерівність ускладнює доступ до базових послуг, освіти та медицини, що сприяє подальшій маргіналізації бідних верств населення.

3. За даними, понад 1 млрд людей страждають від голоду, що є наслідком як бідності, так і кліматичних змін. Недостатній доступ до їжі поглиблює нерівність та породжує гуманітарні катастрофи.

4. Очікується, що до 2025 року кількість людей, які не мають доступу до безпечної питної води, збільшиться до 2 млрд. Це створює загрозу для охорони здоров'я, сільського господарства та стабільності регіонів [34, с. 32].

5. Зростання населення та урбанізація значно підвищують навантаження на ресурси. Великі міста стають осередками нерівності, де умови життя для бідних шарів населення значно погіршуються.

Сучасний світ характеризується високою невизначеністю, яка проявляється у мінливості, нестійкості та структурних диспропорціях національних економік. Це створює виклики для стратегічного планування та розвитку економіки. Наприклад [26, с. 41]:

- мінливість означає швидкі та непередбачувані зміни у економічних процесах;
- нестійкість виявляється у вразливості економік до зовнішніх і внутрішніх впливів;
- соціально-економічна нестабільність ускладнює побудову стійких політичних систем.

Науковці прогнозують, що з 2030 року світ вступить у новий період глобального розвитку. Цей період залежатиме від інновацій, творчої діяльності та оптимального використання людських і природних ресурсів. Водночас невизначеність залишатиметься основним фактором впливу на формування глобальної конкурентоспроможності [24, с. 171].

Розуміння ключових факторів, які забезпечують конкурентоспроможність, допомагає урядам і бізнесу формувати ефективні стратегії розвитку. Основні з цих факторів включають інновації, технологічний розвиток, кваліфікацію робочої сили, інфраструктуру, та макроекономічну стабільність.

Таблиця 1.5– Фактори забезпечення конкурентоспроможності

Категорія	Фактор	Опис
Економічні фактори	Макроекономічна стабільність	Низький рівень інфляції, стійка валютна політика, контроль за державним боргом.
	Інвестиційна привабливість	Прозорість ринку, вигідні умови для бізнесу, захист інвесторів.
Технологічні фактори	Інновації	Впровадження нових технологій, розвиток дослідницьких ідей, патентування.
	Цифровізація	Використання інформаційних технологій для автоматизації процесів та вдосконалення управління.
Соціальні фактори	Рівень освіти	Кваліфікована робоча сила, розвиток професійних навичок.
	Демографічна ситуація	Зростання населення, яке сприяє розвитку споживчого ринку та трудових ресурсів.
Політичні фактори	Регуляторна стабільність	Стабільні закони, зрозумілі правила ведення бізнесу.
	Міжнародна інтеграція	Угода про вільну торгівлю, партнерство в глобальних ініціативах.
Екологічні фактори	Ресурсна ефективність	Раціональне використання природних ресурсів, екологічно чисте виробництво.
	Відповідальність до екології	Відповідність міжнародним екологічним стандартам та принципам сталого розвитку.
Інфраструктурні фактори	Розвинена транспортна інфраструктура	Наявність доріг, портів, аеропортів для ефективної логістики.
	Доступ до енергетичних ресурсів	Стабільне постачання енергії, доступ до відновлюваних джерел.
Культурні фактори	Корпоративна культура	Прозорість, довіра, взаємодія між працівниками.
	Підприємницький дух	Підтримка інновацій, бажання ризикувати для досягнення успіху.

Джерело: [20]

Таблиця 1.5 демонструє багатогранність факторів, які впливають на забезпечення конкурентоспроможності сучасних організацій, регіонів чи країн. Ці фактори охоплюють економічні, технологічні, соціальні, політичні, екологічні, інфраструктурні та культурні аспекти. Успіх у підвищенні конкурентоспроможності

можливий лише за умови системного підходу, що враховує всі ці складові.

Економічна стабільність, інвестиційна привабливість та впровадження інновацій створюють базу для розвитку бізнесу, тоді як високий рівень освіти і сприятлива демографічна ситуація забезпечують необхідні трудові ресурси. Політична стабільність і міжнародна інтеграція сприяють формуванню передбачуваного середовища для інвестицій та торгівлі. Екологічна відповідальність та ефективне використання ресурсів є ключовими для сталого розвитку, а розвинена інфраструктура і доступ до енергоресурсів підтримують ефективність операцій.

Культурні чинники, зокрема корпоративна культура та підприємницький дух, відіграють важливу роль у формуванні інноваційної та адаптивної організації, здатної реагувати на виклики сучасного світу. Отже, формування конкурентоспроможності вимагає інтегрованого підходу, де всі фактори взаємодіють для досягнення спільної мети.

Сучасний світ стикається з багатьма викликами глобального масштабу, серед яких особливо виділяється повномасштабна війна Росії проти України. Це не лише локальний конфлікт, але й подія, яка має глибокі цивілізаційні корені, пов'язані з глобалізаційними процесами. Глобалізація, що об'єднує економічні, політичні, соціальні та культурні аспекти, стала ключовим чинником формування єдиного геоекономічного простору. У цьому контексті війна в Україні набуває нового значення, демонструючи, як внутрішні суперечності глобалізації можуть трансформуватися у масштабні конфлікти [53, с. 52].

Глобалізація, що сприяє інтеграції національних економік у єдину світову систему, водночас формує нерівномірний розподіл переваг між країнами. Участь кожної держави у цьому процесі залежить від багатьох факторів: рівня розвитку економіки, технологій, освіти, політичної культури. Ці відмінності часто стають джерелом суперечностей, які ускладнюють співіснування різних цивілізаційних моделей.

Війна Росії проти України відображає глибокий конфлікт між демократичними та авторитарними системами управління, між відкритістю до

світу та прагненням ізоляції. Російське вторгнення стало кульмінацією довготривалого цивілізаційного вибору, підсиленого кризами глобального характеру: економічною нерівністю, цифровими розривами, обмеженістю ресурсів, загостренням екологічних проблем.

Серед суперечностей, що загострюються в умовах глобалізації, можна виділити такі [7, с. 36]:

1. Протиріччя між зростаючими потребами людства і обмеженими ресурсами. Ця проблема загострюється у випадках, коли країни прагнуть монополізувати ресурси, порушуючи міжнародні норми.

2. Дисбаланс між високим рівнем технічного розвитку та недостатньою підготовкою робочої сили. В Україні це проявляється у проблемах із залученням високотехнологічних інвестицій.

3. Суперечності між демократичними та авторитарними моделями управління. Росія, з її авторитарною системою, намагається нав'язати свої моделі, використовуючи агресію як інструмент впливу.

Глобалізація також створює залежність економік від транснаціональних корпорацій, міжнародних фінансових структур, які можуть впливати на політику урядів. У випадку України війна посилила ризики втрати контролю над економікою, відкривши шлях для зовнішніх впливів.

Російсько-українська війна має низку похідних глобальних викликів, які вже почали проявлятися [15]:

1. Дестабілізація фінансової системи. Конфлікт спричинив відтік капіталу, зростання інфляції, порушення логістичних ланцюгів.

2. Руйнування інфраструктури. Фізичне знищення підприємств, міст, транспортних шляхів створює довгострокові перешкоди для економічного відновлення.

3. Можливість деіндустріалізації. Через війну Україна ризикує втратити важливі галузі промисловості, зокрема важке машинобудування та металургію.

Водночас, війна стала каталізатором мобілізації міжнародної спільноти. Україна отримує підтримку у вигляді фінансових, військових та гуманітарних

ресурсів, що сприяє її інтеграції у глобальні процеси.

Війна Росії проти України - це не лише конфлікт між двома державами, а й зіткнення різних цивілізаційних моделей, яке проявилось на тлі глобалізаційних процесів [15]. Вона демонструє глибокі протиріччя сучасного світу, які можуть призводити до системних криз. Разом із тим, Україна має шанс використати цей досвід для прискорення власної інтеграції у глобальну економіку, зміцнення демократичних інституцій та побудови стійкої національної моделі розвитку.

У висновках слід зазначити, що сучасний світ стикається з масштабними глобальними викликами, які одночасно створюють загрози і відкривають нові можливості. Мегатренди, такі як цифровізація, екологічна стійкість, демографічні зміни та урбанізація, формують нові умови для економічного розвитку, але вимагають адаптації, інноваційних підходів і міжнародної співпраці.

Глобалізація, як рушійна сила інтеграції національних економік, породжує нерівномірний розподіл ресурсів і викликає протиріччя між країнами з різними цивілізаційними моделями. У контексті російсько-української війни ці протиріччя стають особливо гострими, підкреслюючи важливість стратегій для збереження незалежності та інтеграції у глобальну спільноту.

Водночас, виклики сучасності можна трансформувати у можливості для розвитку через системний підхід до вирішення проблем, впровадження інновацій, зміцнення демократичних інституцій і міжнародну співпрацю. У такому разі, глобальні кризи можуть стати платформою для сталого та інклюзивного розвитку у XXI столітті.

Висновки до розділу 1

Конкуренція є ключовим механізмом, який забезпечує ефективне функціонування ринкової економіки, сприяє оптимальному розподілу ресурсів, стимулює інновації та задовольняє потреби споживачів. Вона відіграє фундаментальну роль у формуванні економічної стійкості та визначенні напрямків розвитку як окремих підприємств, так і національних економік загалом.

Історичний розвиток теорії конкуренції свідчить про її багатогранність та важливість для економічного прогресу. Класичні концепції А. Сміта та Д. Рікардо заклали основи розуміння конкуренції як механізму саморегуляції ринку через співвідношення попиту й пропозиції, що забезпечує ефективне використання обмежених ресурсів. Неокласичний підхід розширив це уявлення, підкреслюючи раціональну поведінку суб'єктів ринку в умовах дефіциту.

Ефективна конкуренція передбачає наявність численних учасників ринку, рівний доступ до ресурсів і відсутність монополізації. Проте сучасна ринкова система стикається з викликами, пов'язаними з недобросовісною конкуренцією, соціальною нерівністю та негативними екстерналіями. Це вимагає збалансованого підходу до регулювання конкурентних процесів, щоб зберегти переваги конкуренції та мінімізувати її негативні наслідки.

Особливого значення конкуренція набуває у контексті глобалізації, де змагання відбувається не лише між підприємствами, а й між країнами. Конкурентоспроможність національної економіки залежить від здатності держави адаптуватися до змін у глобальній кон'юнктурі, використовуючи переваги інновацій, цифрових технологій та ефективного управління. У випадку України це питання стає особливо актуальним в умовах євроінтеграції та зростаючого впливу міжнародних ринків.

Глобальні виклики, такі як зміна клімату, демографічні зміни, урбанізація, цифрова нерівність та політична нестабільність, формують нові вимоги до механізмів конкуренції. Вони створюють як загрози, так і можливості для розвитку. Наприклад, цифровізація відкриває нові перспективи для підвищення продуктивності праці, а екологічна стійкість стає одним із критеріїв конкурентоспроможності національних економік.

Війна Росії проти України також є ілюстрацією глобального конфлікту, пов'язаного із суперечностями в умовах глобалізації. Попри значні втрати, цей конфлікт мобілізує Україну до активної інтеграції у світові економічні процеси, розвитку демократичних інституцій і впровадження інновацій. Він також підкреслює важливість ефективної економічної політики для збереження

стабільності та посилення конкурентних переваг у глобальному середовищі.

Отже, конкуренція є багатогранним явищем, яке охоплює економічні, соціальні, технологічні та політичні аспекти. Вона сприяє прогресу, але потребує постійного аналізу, адаптації та регулювання для забезпечення сталого розвитку суспільства. Україні необхідно активно використовувати наявні можливості, створювати сприятливі умови для бізнесу, інвестувати в освіту, науку й технології, щоб ефективно інтегруватися у глобальну економіку та підвищувати рівень життя громадян.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1 Оцінка конкурентоспроможності економіки України

На жаль, через триваюче вторгнення Росії з 24 лютого 2022 року оцінка економічної свободи України була тимчасово призупинена. Відповідно, у рейтингу країн світу за Індексом економічної свободи від The Heritage Foundation Україна наразі не має оцінки та позиції.

Останні доступні дані свідчать, що до початку війни економіка України вважалася "репресованою". Низькі показники в Індексі економічної свободи та інших міжнародних дослідженнях вказували на системні недоліки в ключових сферах прозорості, ефективності та відкритості. Слабка правова система та корупція додатково підривали економічний потенціал країни.

З 2012 по 2019 рік Україна посідала різні позиції у рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності, не підіймаючись вище за 73-тє місце, яке було досягнуто в 2012 році. Така динаміка свідчить про ряд структурних та економічних викликів, з якими країна зіштовхується на шляху до підвищення своєї конкурентоспроможності.

До 2019 року позиція України в рейтингу опустилася до 85-го місця серед 141 країни, що може бути розглянуто як показник необхідності реформ в окремих галузях. Наприклад, в галузях, таких як фінансова система та макроекономічна стабільність, країна показала найгірші результати, зайнявши 136-тє і 133-тє місця відповідно. Це вказує на серйозні проблеми з інфляцією та державним боргом, що стримують економічний розвиток.

У контрасті до цього, кращі показники були досягнуті в категоріях "Навички" та "Розмір ринку", де Україна зайняла 44-тє та 47-тє місця відповідно. Це свідчить про наявність потенціалу для розвитку через кваліфікацію робочої сили та масштаби внутрішнього ринку [1].

Однак, незважаючи на деякі позитивні аспекти, слабка фінансова система була визначена як головний гальмівний фактор. Вітчизняні науковці вбачають причини цих недоліків у слабкій податковій системі, низькому рівні капіталізації банківської системи та великій частці готівкових розрахунків у економіці.

Значення Індексу глобальної конкурентоспроможності полягає у можливості країн отримати об'єктивну оцінку своїх економічних політик та визначити суттєві перепони на шляху до економічного розвитку. Україна має використати цей інструмент для формування цілеспрямованих реформ.

Крім того, додатковий інструмент оцінки - Глобальний індекс інновацій, який в 2021 році поставив Україну на 49-те місце серед 132 країн. В цьому контексті інфраструктура, державні інституції та розвиток внутрішнього ринку залишаються слабкими місцями, в той час як використання знань та технологій та креативна діяльність є відносно сильними сторонами [4, с. 91].

Інновації, як відомо, є ключем до економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності, і Україні слід акцентувати увагу на усуненні виявлених вад, а також на підтримці та розвитку сильних сторін своєї економіки.

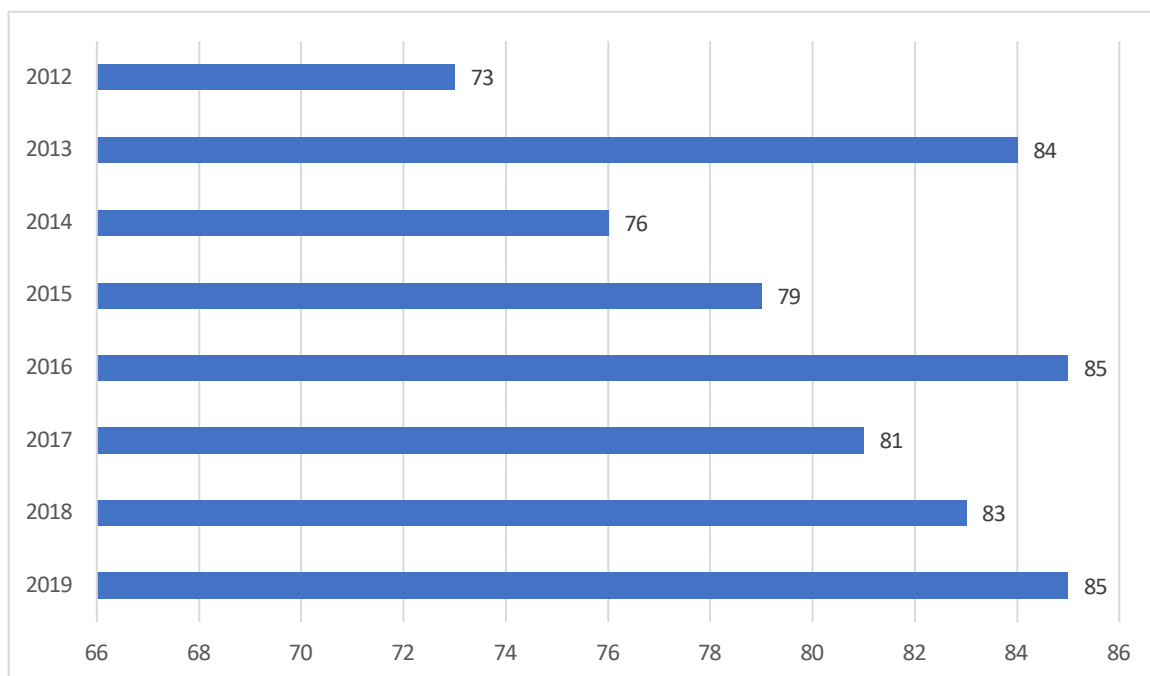

Рисунок 2.1 – Позиції України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності у 2012-2019рр.

Джерело: [1]

У контексті глобальної економічної конкурентоспроможності, інший важливий аспект, який необхідно враховувати, - це цифрова конкурентоспроможність. З 2017 року Інститут розвитку менеджменту (Institute of Management Development) щорічно публікує рейтинг глобальної цифрової конкурентоспроможності. Цей рейтинг оцінює, наскільки країни готові до впровадження та ефективного використання цифрових технологій у різних сферах: в урядовій практиці, бізнес-моделях та соціальній сфері.

В основі цього дослідження лежить аналіз 50 індикаторів, які розподіляються за трьома ключовими категоріями: "Знання", "Технології" та "Майбутня готовність". Під "Знаннями" розуміються показники, які відносяться до нематеріальної інфраструктури та характеризують розуміння та вивчення нових технологій. "Технології" оцінюють загальний контекст, що забезпечує розвиток цифрових технологій, включаючи регулювання та доступність капіталу для інвестування у технологічну інфраструктуру. "Майбутня готовність" вказує на рівень прийняття технологій урядом, бізнесом і суспільством [28, с. 647].

Сінгапур у 2021 році очолив цей рейтинг, в той час як Венесуела зайняла останнє місце, що підкреслює значні відмінності у цифровій готовності між країнами. За різними складовими цього рейтингу позиції України можуть варіюватися, відображаючи конкретні сильні та слабкі сторони в контексті цифрової конкурентоспроможності.

Підхід до цифрової конкурентоспроможності може дати Україні інструменти для подальшого розвитку та адаптації в умовах швидкоплинної глобалізації та технологічних змін. Визначення цифрових слабких місць та їх усунення може значно покращити загальну економічну і соціальну стійкість країни.

Таким чином, для України важливо не лише займатися реформуванням традиційних аспектів економіки, але й приділяти особливу увагу розвитку і впровадженню цифрових технологій. Це не тільки підвищить її місце в рейтингах глобальної конкурентоспроможності, але й забезпечить більш високий рівень життя її громадянам.

Таблиця 2.1 – Позиції України в рейтингу глобальної цифрової конкурентоспроможності

Показники	2017	2018	2019	2020	2021
Загальний ранг	60	58	60	58	54
Знання	45	39	40	38	37
Технології	62	61	61	59	58
Майбутня готовність	61	61	62	61	58

Джерело: [18]

За останні роки Україна демонструє помітні зміни в міжнародних рейтингах, що відображають її економічний, технологічний і освітній розвиток. Зокрема, у 2021 році Україна піднялася до 54-го місця з 60-го у 2017 році в рейтингу міжнародної конкурентоспроможності, вийшовши з переліку десяти найгірших країн. Такий прогрес свідчить про ефективність впроваджених реформ та стратегічних ініціатив.

Освітня сфера показала значне поліпшення, оскільки Україна піднялася з 45-го місця у 2017 році до 37-го у 2021 році за рівнем якості освіти, знань та навичок. Це може бути пов'язано з реформами в освіті, зокрема з впровадженням нових стандартів навчання і підвищенням кваліфікації вчителів.

Важливим аспектом є також розвиток цифрових технологій, де Україна покращила свої позиції з 62-го місця у 2017 році до 58-го у 2021 році. За рівнем готовності до майбутнього використання цифрових технологій урядом, бізнесом та суспільством в цілому, Україна також показала зростання з 61-го до 58-го місця. Це засвідчує посилення уваги до цифровізації та електронної демократії [1].

Проте, деякі слабкі сторони залишаються викликами для держави. Зокрема, захист прав на інтелектуальну власність та існування піратства, банківські та фінансові сервіси, високі інвестиційні ризики та рівень кібербезпеки потребують подальших реформ та уваги з боку уряду.

Індекс економічної свободи, який враховує верховенство права, обмеження уряду, регуляторну ефективність та відкритість ринків, також відображає деякі покращення. У 2021 році Україна зайняла 127-е місце серед 177 країн, покращивши свій результат на тлі загального зростання економічної свободи.

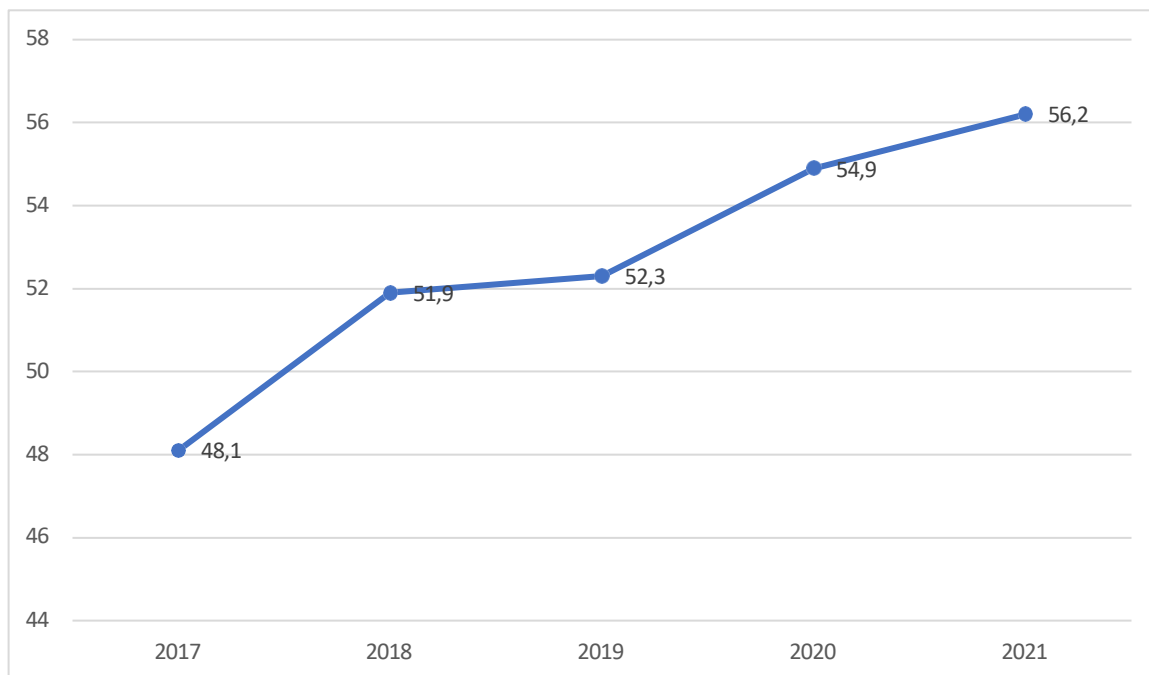

Рисунок 2.2 – Оцінка України в Рейтингу економічної свободи, балів

Джерело: [1]

Значне підвищення оцінки України у міжнародному рейтингу економічної свободи на 8,1 пункта з 2017 року підтверджує важливість реформ, що були проведені в країні. Зокрема, полегшення процедури реєстрації іноземних інвесторів та спрощення видачі дозволів у будівельній галузі сприяли покращенню інвестиційного клімату та залученню нових інвестицій, що відіграли ключову роль у позитивній динаміці загальної економічної свободи країни.

Індекс людського розвитку (ІЛР), який враховує тривалість життя, освіту та рівень життя, також свідчить про позитивні зміни в Україні. У 2021 році країна зайняла 77 місце з 191 можливих із значенням індексу 0,773, що відносить її до високої категорії людського розвитку. Це покращення, навіть у контексті глобальної пандемії, є свідченням того, що поліпшення в освіті та здоров'ї продовжують бути пріоритетом для України.

Проте, не все так оптимістично. Незважаючи на успіхи в освіті та здоров'ї, зниження рівня життя, скорочення частки середнього класу, високий рівень неофіційної зайнятості, проблеми соціального захисту, а також еміграція молоді знижують конкурентоспроможність України у світі. Ці проблеми є важливими викликами, які потребують уваги та рішучих дій уряду.

Важливо також зазначити, що Україна не бере участі у всіх міжнародних рейтингах, адже більшість з них розраховуються для країн-членів Європейського Союзу. Така обмежена участь може впливати на загальну картину розвитку країни в міжнародних індексах, обмежуючи здатність України до повноцінного порівняння та оцінки своїх досягнень і недоліків у глобальному масштабі.

Огляд різних рейтингів, що дозволяють оцінити конкурентоспроможність країни, підкреслює важливість інтегрованого підходу до політики, що включає економічні, соціальні та освітні реформи для підвищення якості життя громадян та зміцнення позицій України на міжнародній арені.

На макроекономічному рівні, вплив цифровізації на економіку України можна оцінювати через показник цифрового ВВП, який інтегрує кілька ключових компонентів. Цей показник включає в себе витрати на онлайн-послуги, витрати споживачів на доступ до інтернету, інвестиції в розвиток мобільного та фіксованого зв'язку, державні витрати на ІКТ, а також чистий експорт ІКТ обладнання та електронної транскордонної торгівлі. Ці компоненти вказують на зростання ваги цифрової економіки у загальноекономічному контексті країни.

Розвиток цифрової економіки також вимірюється за допомогою різних індексів, які оцінюють стан і темпи цифрової трансформації. Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT Development Index – IDI) включає в себе 14 показників, що характеризують ступінь розвитку ІКТ у країнах світу, що є важливим інструментом для оцінки цифрової інфраструктури.

Індекс цифрової економіки і суспільства (Digital Economy and Society Index – DESI), який розраховує Європейська комісія, аналізує 34 показники за 5 основними категоріями і відстежує еволюцію країн ЄС з точки зору їх цифрової конкурентоспроможності. Цей індекс є ключовим для оцінки здатності країни адаптуватися до вимог цифрової економіки.

Індекс цифрової еволюції (Digital Evolution Index – DEI) звертає увагу на поточний рівень цифрового розвитку і темпи зростання оцифрування за останні дев'ять років на основі 170 показників. Цей індекс допомагає розуміти, наскільки швидко країна адаптується до цифрових трансформацій [25].

Наостанок, індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index – NRI) вимірює рівень розвитку ІКТ в країні за трьома групами параметрів: наявність умов для розвитку ІКТ, готовність громадян, ділових кіл і державних органів до використання ІКТ, а також рівень використання ІКТ у громадському, комерційному та державному секторах.

Ці індекси разом дозволяють всебічно оцінити поточний стан і потенціал розвитку цифрової економіки України, визначаючи ключові напрямки для подальших реформ і інвестицій в секторі ІКТ. Україна повинна продовжувати свої зусилля у напрямку цифрової трансформації, що є вирішальним для підвищення її міжнародної конкурентоспроможності та економічного зростання.

Україна стикається з численними викликами на шляху до підвищення своєї економічної, глобальної та цифрової конкурентоспроможності. Низькі оцінки у міжнародних рейтингах до початку війни свідчили про системні проблеми, такі як слабка фінансова система, недостатня макроекономічна стабільність, високий рівень корупції та низька ефективність регуляторних органів. Водночас існує низка сильних сторін, серед яких високий рівень кваліфікації робочої сили, масштаб внутрішнього ринку та зростання інноваційного потенціалу.

Значні успіхи спостерігаються у сфері освіти, цифрових технологій та інновацій, де Україна демонструє покращення завдяки реформам і стратегічним ініціативам. Проте цифровізація, незважаючи на позитивну динаміку, залишається важливим аспектом для подальшого розвитку. Удосконалення інфраструктури, забезпечення кібербезпеки, а також розбудова ІКТ-сектору можуть значно зміцнити позиції України у глобальному рейтингу конкурентоспроможності.

Для подолання структурних викликів необхідно продовжувати реалізацію комплексних економічних і соціальних реформ. Це включає вдосконалення правової системи, підтримку інноваційної діяльності, покращення інвестиційного клімату та підвищення прозорості економіки. Особливу увагу слід приділяти цифровій трансформації, яка може стати драйвером економічного зростання, адаптації до глобальних змін і забезпечення високої якості життя для громадян.

Таким чином, інтегрований підхід до реформування, який враховує економічні, соціальні та цифрові аспекти, стане ключем до забезпечення сталого розвитку України та її гідного місця на міжнародній арені.

2.2 Місце України в регіональному розрізі

Відповідно до останніх даних рейтингу глобальної конкурентоспроможності, Україна займає проміжне місце серед країн регіону. Цей рейтинг враховує різні показники, такі як економічна стабільність, рівень інновацій, розвиток інфраструктури, якість освіти, ефективність державних інституцій тощо.

Аналіз змін у рейтингу конкурентоспроможності країн світу за 2000, 2010 та 2024 роки демонструє суттєві зміни у позиціях лідерів. У 2000 році Сполучені Штати Америки та країни Європи, такі як Люксембург, Нідерланди та Ірландія, займали провідні місця. Однак у 2010 році ситуація змінилася: зростаюча роль азійських країн, таких як Сінгапур, Гонконг та Тайвань, стала очевидною.

Таблиця 2.2 - Рейтинг конкурентоспроможності країн світу

2000 рік	2010 рік	2024 рік
США	Сінгапур	Сінгапур
Сінгапур	Гонконг	Швейцарія
Люксембург	США	Данія
Нідерланди	Швейцарія	Ірландія
Ірландія	Австралія	Гонконг
Фінляндія	Швеція	Швеція
Швейцарія	Канада	ОАЕ
Канада	Тайвань	Тайвань
Гонконг	Норвегія	Нідерланди
Ісландія	Малайзія	Норвегія

Джерело: [59]

До 2024 року ще більше проявилася домінантна позиція Сінгапуру, а також Швейцарії та Данії, що свідчить про важливість стабільності, інновацій та ефективного управління в сучасній економіці. Водночас такі країни, як Ірландія, ОАЕ та Норвегія, продемонстрували значний прогрес у зміцненні своїх позицій.

Загалом зміна глобальних економічних умов, розвиток технологій та інвестиції в інновації впливають на конкурентоспроможність країн, підкреслюючи

необхідність адаптації до нових викликів та умов світової економіки.

Україна займає важливе місце у регіональному контексті завдяки своєму географічному положенню, історичному спадку та економічному потенціалу. Як найбільша за площею країна Європи, що розташована на перетині Сходу і Заходу, Україна виступає ключовим гравцем у політичних, економічних і культурних процесах регіону.

Оцінка економічних показників дозволяє глибше зрозуміти масштаби її впливу. Зокрема, динаміка ВВП за останні роки відображає зміни в економіці країни, зумовлені внутрішніми та зовнішніми факторами, що наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Динаміка ВВП України 2020 - 2023 рр.

Рік	2020	2021	2022	2023
Номінальний ВВП, млрд. грн.	4194,1	5459,5	5191,0	6537,8
Темп росту номінального ВВП, у %	107,0	103,3	107,7	126,3
Реальний ВВП, у % до попереднього року	100,2	100,0	93,2	90,1

Джерело: [39]

Аналіз динаміки ВВП України за період 2020–2023 рр. свідчить про змішані тенденції в економічному розвитку країни. Номінальний ВВП демонструє стійке зростання, особливо у 2023 році, коли його обсяг досяг 6537,8 млрд грн, що є найвищим показником за досліджуваний період. Темпи зростання номінального ВВП також суттєво збільшились у 2023 році до 126,3% у порівнянні з попереднім роком.

Однак показники реального ВВП, який враховує інфляційний вплив, свідчать про іншу тенденцію. Після незначного зростання в 2020 році (100,2%), реальний ВВП у 2021 році залишався на тому ж рівні, а в 2022–2023 рр. зафіксовано суттєве скорочення (93,2% та 90,1% відповідно до попереднього року). Це свідчить про погіршення реального економічного стану внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як економічна криза, геополітичні ризики та інші виклики.

Загалом, незважаючи на позитивну динаміку номінальних показників, реальне економічне зростання за цей період демонструє спад, що вимагає подальшого аналізу причин і пошуку шляхів для відновлення стійкого

економічного розвитку. На підтвердження цих тенденцій наведемо графік, який ілюструє зміни у динаміці прямих іноземних інвестицій з країн ЄС в Україну протягом 2019-2023 років (рис. 2.3).

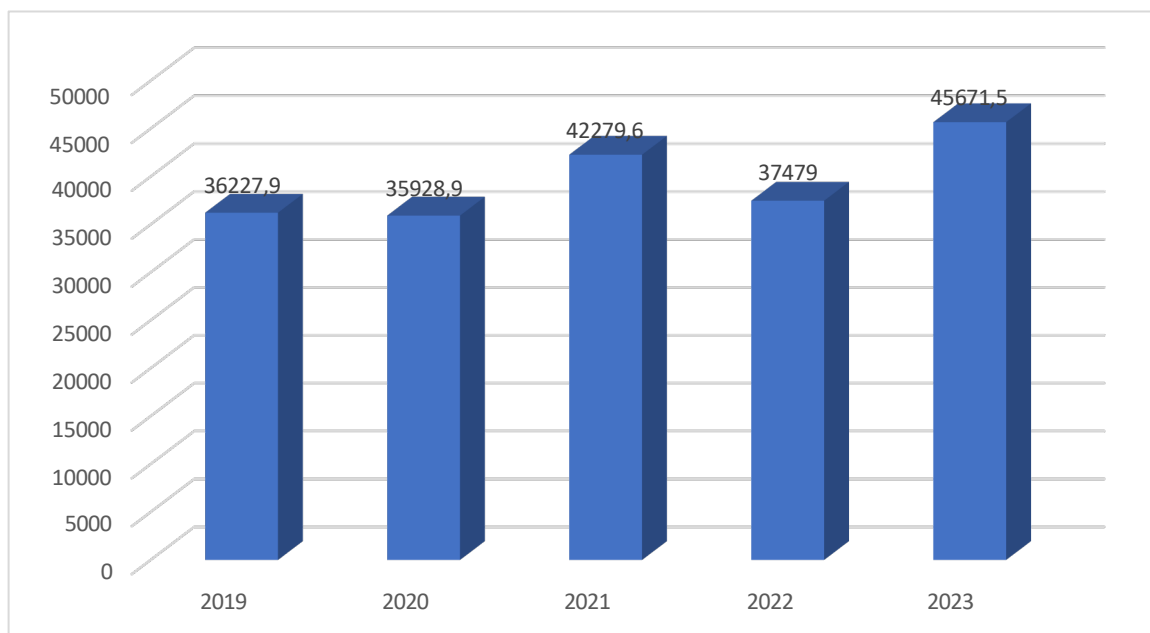

Рисунок 2.3 - Динаміка прямих іноземних інвестицій з країн ЄС в Україну в 2019-2023, рр., млн. дол. США

Джерело: [39]

Динаміка прямих іноземних інвестицій з країн ЄС в Україну за період 2019–2023 років відображає коливання інвестиційної активності з помітними змінами у 2021 та 2022 роках. Зростання у 2023 році до 45,671.5 млн доларів США демонструє стабілізацію економічної ситуації та підвищення довіри інвесторів. Наочний аналіз цих змін представлено на рисунку 2.3, який ілюструє ключові тренди інвестиційного потоку.

На додаток до цього, динаміка частки прямих іноземних інвестицій з України в країні ЄС також заслуговує уваги. Рисунок 2.4. відображає зміни цього показника у 2019–2023 роках, що дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язок між економіками та напрямки інтеграції.

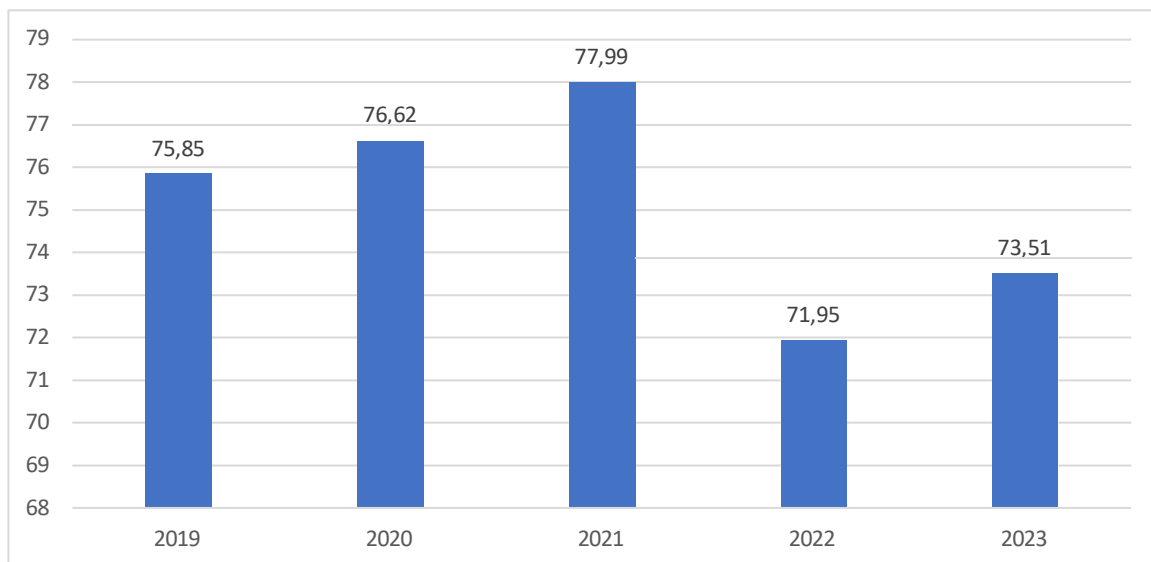

Рисунок 2.4 - Динаміка частки прямих іноземних інвестицій з України в країни ЄС в 2019-2023 рр., %

Джерело: [39]

У 2019–2023 роках динаміка частки прямих іноземних інвестицій з України в країни ЄС свідчить про змішані тенденції. У період з 2019 по 2021 роки спостерігалось поступове зростання, яке досягло свого піку в 2021 році на рівні 77,99%. Це може бути пов'язано зі сприятливими умовами для інвестиційного співробітництва та інтеграційними процесами між Україною та ЄС. Однак у 2022 році стався різкий спад до 71,95%, що, ймовірно, обумовлено значними економічними та політичними викликами, такими як вплив війни, криза безпеки, геополітична нестабільність та загальний спад економічної активності.

У 2023 році частка іноземних інвестицій частково відновилася до 73,51%, що свідчить про певну стабілізацію ситуації та відновлення довіри до інвестиційних можливостей України. Проте рівень інвестицій все ще не досягнув показників 2020 та 2021 років, що вказує на необхідність додаткових зусиль з боку України для покращення інвестиційного клімату, залучення нових інвестицій та забезпечення сталого економічного розвитку.

Загалом, динаміка відображає як потенціал для зростання, так і значні виклики, які потребують комплексного підходу для покращення ситуації в інвестиційній сфері. Для детальнішого розуміння цих тенденцій, пропонуємо ознайомитися з даними щодо прямих інвестицій з країн ЄС в Україну за період

2020-2023 років, наведеними у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Дані щодо прямих інвестицій з країн ЄС в Україну за 2020-2023 рр. (млн. дол. США)

Країни	2020	2021	2022	2023
Усього з країн ЄС	36227,9	35928,9	42279,6	45671,5
Австрія	1387,0	1170,3	1496,1	1938,4
Нідерланди	9084,1	9617,1	11686,3	13440,4
Німеччина	1604,9	1564,2	1682,9	1701,4
Польща	679,4	509,1	571,3	631,7
Велика Британія	2724,4	2724,4	2722,4	3069,8
Франція	1299,1	615,6	723,4	744,4
Кіпр	15009,1	14547,2	17734,1	19469,6
Інші	4439,9	5181,0	5663,1	4675,8

Джерело: [39]

Дані про прямі інвестиції з країн ЄС в Україну за період 2020–2023 рр. свідчать про загальну позитивну динаміку зростання. Загальний обсяг інвестицій збільшився з 36 227,9 млн дол. США у 2020 році до 45 671,5 млн дол. США у 2023 році, що відображає зростання інтересу європейських країн до української економіки. Серед ключових інвесторів варто виділити Нідерланди та Кіпр, які залишаються найбільшими джерелами інвестицій, забезпечуючи основну частку загального обсягу. Інвестиції з Нідерландів зросли з 9 084,1 млн дол. США у 2020 році до 13 440,4 млн дол. США у 2023 році, а з Кіпру — з 15 009,1 млн дол. США до 19 469,6 млн дол. США за цей же період.

Також помітне зростання інвестицій з Австрії (на 551,4 млн дол. США між 2020 і 2023 рр.) та Великої Британії (на 345,4 млн дол. США). Інші країни, такі як Німеччина та Польща, демонструють відносно стабільні обсяги інвестицій, із незначними коливаннями.

Водночас інвестиції з деяких країн, наприклад, Франції, не показують значного зростання, що може свідчити про обережнішу стратегію інвесторів. Інші країни демонструють нестабільну динаміку, як у випадку з категорією "Інші", де у 2023 році зафіксовано зниження порівняно з попереднім роком.

Загалом, позитивна тенденція свідчить про поступове зростання економічної довіри європейських країн до України, незважаючи на виклики, пов'язані з

глобальними економічними факторами та внутрішньополітичною ситуацією. Ця позитивна тенденція також відображається у структурі експорту України, що представлена на рисунку 2.5.

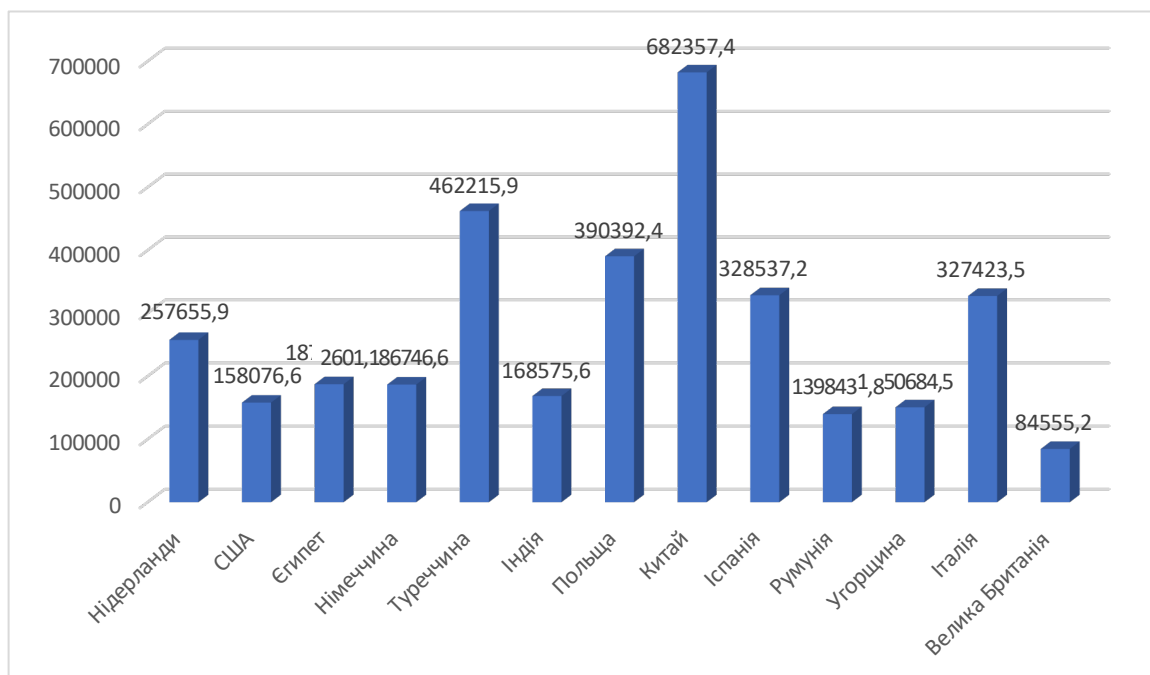

Рисунок 2.5 - Експорт України у 2023 році за країнами, тис.дол. США

Джерело: [39]

У 2023 році експорт України був орієнтований на широкий спектр країн, серед яких найбільшим торговим партнером став Китай, суттєво перевершивши інші країни за обсягами поставок. Значну роль у зовнішній торгівлі України також відіграють європейські країни, такі як Польща, Іспанія, Італія та Нідерланди. Індія та Туреччина демонструють значний попит на українську продукцію, а експорт до США, Румунії та Єгипту знаходиться на середньому рівні. Найменший обсяг експорту зафіксовано у напрямку Великої Британії. Дані свідчать про важливість диверсифікації ринків і розвитку торговельно-економічних відносин з існуючими та потенційними партнерами.

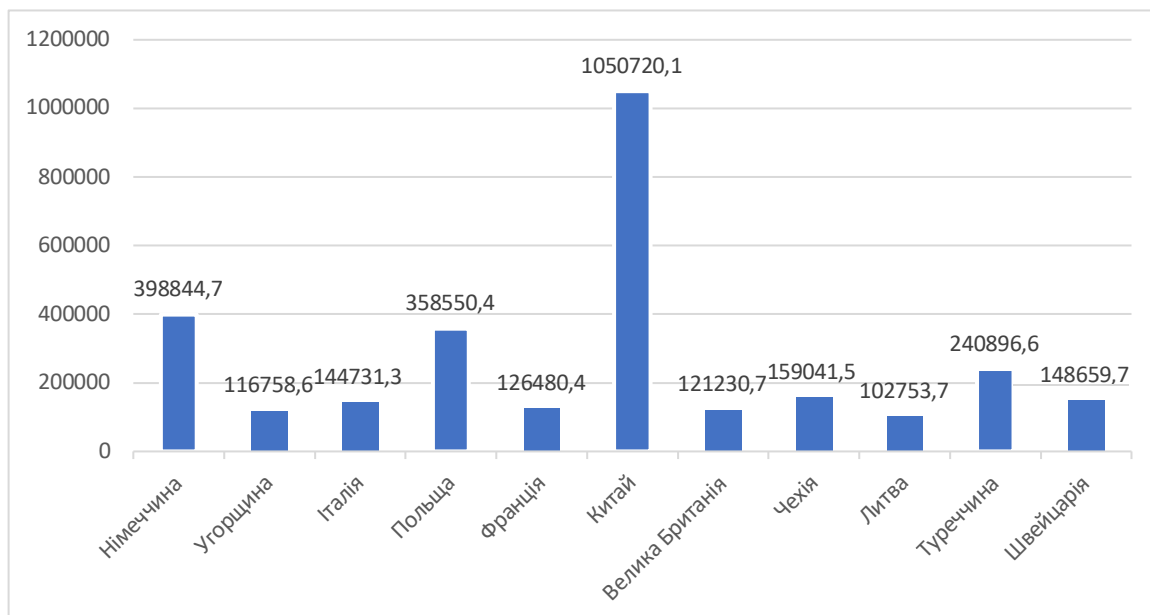

Рисунок 2.6 - Імпорт України у 2023 році за країнами, тис.дол. США

Джерело: [39]

У 2023 році імпорт України характеризувався високою концентрацією на ключових партнерах, серед яких Китай виступив найбільшим постачальником, забезпечивши понад мільярд доларів імпорту. Значний обсяг імпорту також надходив із Німеччини, Польщі, Туреччини та Італії, що свідчить про активну співпрацю з європейськими країнами. Менші, але стабільні обсяги імпорту спостерігалися з Великої Британії, Чехії, Швейцарії та Франції. Диверсифікація джерел постачання дозволяє Україні підтримувати економічну стабільність і знижувати залежність від окремих країн, що має залишатися важливим стратегічним напрямком розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 2.5 – Товарообіг України у 2019 – 2023 роках, млн. дол. США

Рік	Товарообіг	Сальдо	Імпорт	Експорт
2019	92797	-6277	49537	43260
2020	104204	-9547	56875	47329
2021	110476	-10353	60414	50061
2022	103429	-5040	54234	49195
2023	111872	-2938	57405	54467

Джерело: [39]

Товарообіг України у період з 2019 по 2023 рік мав тенденцію до зростання, зокрема, у 2023 році він досягнув 111,872 млн доларів США, що є найвищим показником за весь аналізований період. Варто зазначити, що сальдо торгового

балансу залишається негативним, хоча його значення поступово зменшувалося з 2021 року, а у 2023 році воно досягло найменшого дефіциту (-2938 млн доларів США). Це свідчить про покращення ситуації з експортом, який зріс до 54,467 млн доларів США, перевищивши імпорт. Зменшення негативного сальдо та зростання експорту свідчать про поступове покращення торгової позиції України на міжнародному ринку.

Оцінюючи обсяги експорту та імпорту товарів і послуг за їх вартістю, ми провели розрахунок коефіцієнта покриття експортом імпорту (рис. 2.7)

У сучасних умовах глобалізації ефективність зовнішньоекономічних відносин визначає фінансове здоров'я країни. Коефіцієнт покриття імпортом/експортом на рівні 0,90 у 2022 р. свідчить про дефіцит торгівлі.

Доходи від зовнішньоекономічної діяльності є ключовим джерелом мобілізації ресурсів для бюджету. Тарифи, податки та збори формують прибуток від торгівлі, а їхні зміни впливають на економіку.

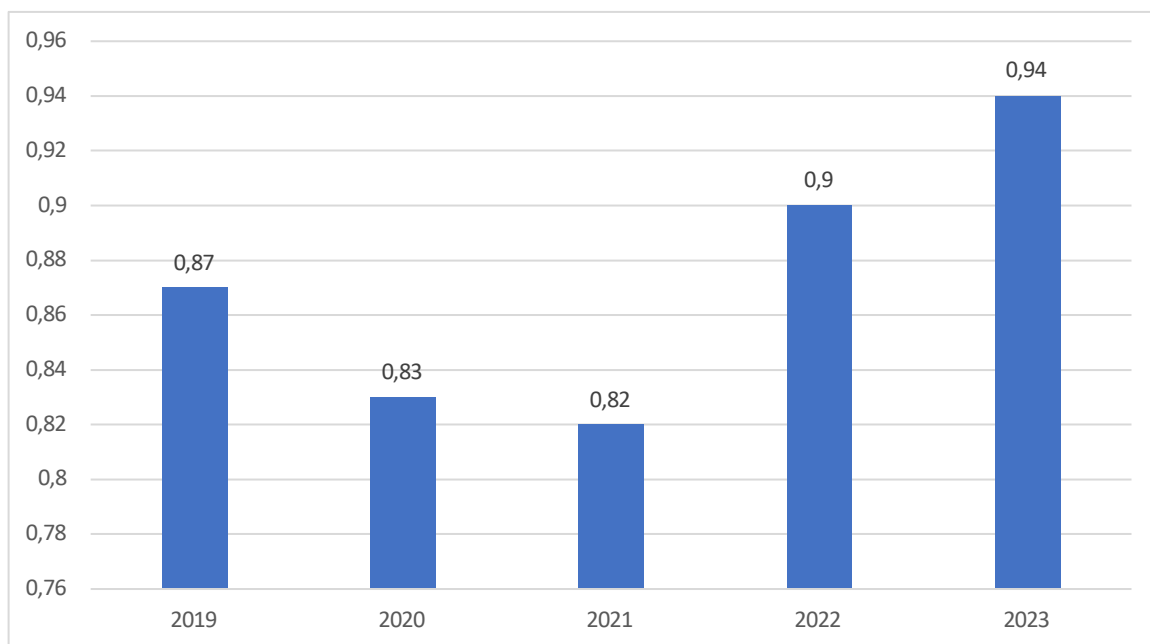

Рисунок 2.7 - Динаміка коефіцієнта покриття експортом імпорту 2019-2023рр.

Джерело: [39]

Динаміка коефіцієнта покриття експортом імпорту у 2019–2023 роках відображає зміну зовнішньоекономічної ситуації країни. Після зниження у 2020–2021 роках, що, ймовірно, пов'язано з глобальними економічними викликами,

спостерігається стабільне відновлення у 2022–2023 роках. Зростання коефіцієнта покриття до 0,94 у 2023 році вказує на покращення експортно-імпортного балансу, що є позитивним сигналом для економічного розвитку та зовнішньоторговельної стабільності.

На рисунку 2.8 представлено частку ЄС-27 у торгівлі товарами України протягом 2018–2023 років, що ілюструє зміну вагомості європейського ринку у структурі зовнішньої торгівлі.

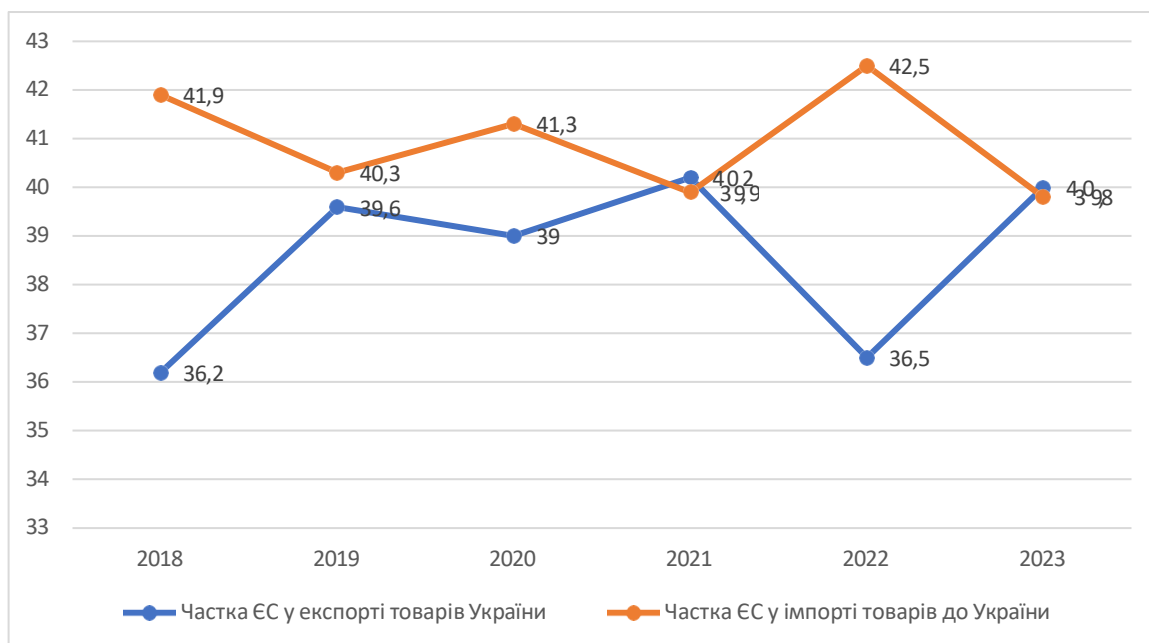

Рисунок 2.8 - Частка ЄС-27 у торгівлі товарами України протягом 2018-2023 років, %

Джерело: [39]

Протягом 2018–2023 років ЄС залишався одним із провідних торговельних партнерів України, забезпечуючи стабільну частку в структурі експорту та імпорту товарів. Незважаючи на незначні коливання часток, спричинені зовнішніми економічними умовами, торгівля з ЄС демонструє стійкий характер. Це свідчить про важливість Європейського Союзу для економіки України та про інтеграцію України до європейського економічного простору.

Щоб краще зрозуміти динаміку торговельних відносин, наведено дані про структуру експорту з України до ЄС у 2023 році (рис. 2.9).

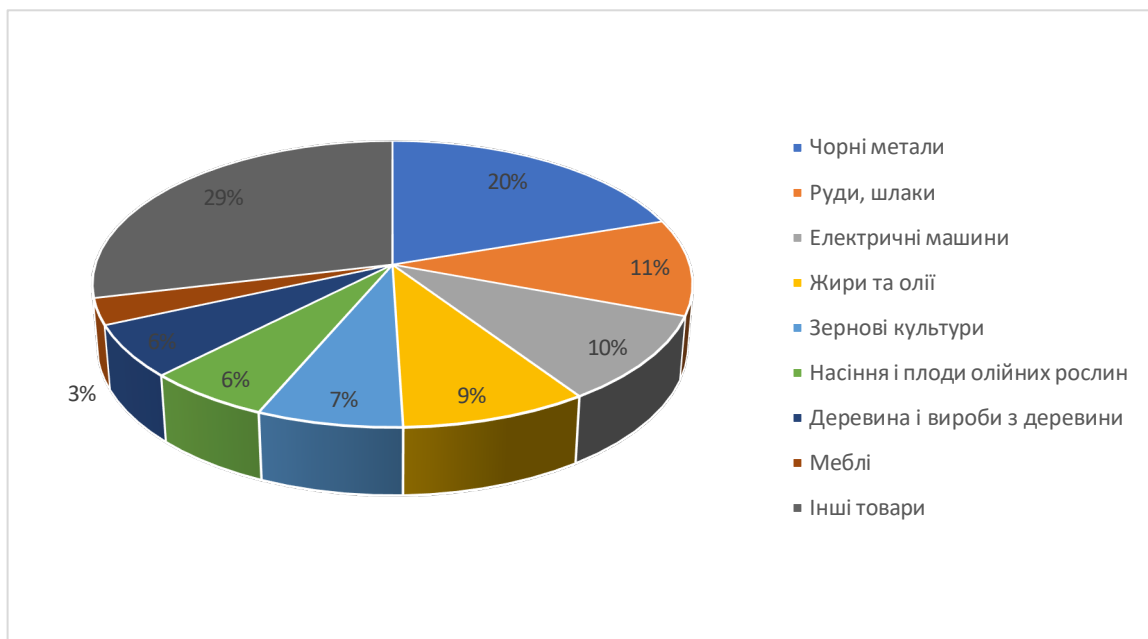

Рисунок 2.9 - Структура експорту з України до ЄС, 2023 рік, %

Джерело: [39]

Графік демонструє структуру експорту з України до Європейського Союзу за 2023 рік у відсотках. Основними статтями експорту є чорні метали (20%), які становлять найбільшу частку, та інші товари (29%), що охоплюють широкий спектр продукції. Інші важливі категорії включають руди і шлаки (11%), електричні машини (10%), жири та олії (9%), а також зернові культури (7%). Менші частки займають насіння і плоди олійних рослин (6%), деревина і вироби з неї (6%) та меблі (3%). Це свідчить про значну диверсифікацію українського експорту до ЄС із акцентом як на сировинні, так і на промислові товари.

Україна відіграє ключову роль у регіональному контексті завдяки своєму географічному розташуванню, економічному потенціалу та інтеграції у глобальну економіку. Аналіз економічних показників за 2020–2023 роки демонструє змішані тенденції. Номінальний ВВП України стабільно зростає, досягнувши піку у 2023 році, однак реальний ВВП скоротився через вплив внутрішніх та зовнішніх викликів. Це свідчить про необхідність глибшого аналізу причин і розробки стратегій для відновлення стійкого економічного зростання.

Прямі іноземні інвестиції з країн ЄС продемонстрували позитивну динаміку, особливо у 2023 році, що свідчить про поступове відновлення довіри інвесторів. ЄС залишається ключовим торговельним партнером України, забезпечуючи

стабільну частку у структурі зовнішньої торгівлі. Водночас потребують уваги питання зменшення торговельного дефіциту, диверсифікації експорту та покращення інвестиційного клімату.

Загалом, хоча економіка України зіштовхується з численними викликами, спостерігається поступове відновлення, яке підкреслює потенціал країни для економічного розвитку та інтеграції у європейський економічний простір. Це вимагає комплексного підходу до вирішення поточних проблем і активної співпраці з міжнародними партнерами.

2.3 Ключові фактори забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України

Забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України є фундаментальним завданням, що вимагає комплексного підходу до вирішення економічних, політичних та соціальних питань. Це завдання охоплює ряд важливих факторів, які безпосередньо впливають на спроможність країни ефективно конкурувати на світових ринках.

Макроекономічна стабільність є критично важливою для залучення інвестицій та забезпечення довіри міжнародних партнерів. Стабільна економіка, що характеризується низьким рівнем інфляції та бюджетним балансом, створює передбачуване середовище для бізнесу, що є необхідним для довгострокових інвестиційних рішень.

Розвинена інфраструктура служить кістяком економіки, сприяючи ефективній логістиці та оптимізації виробничих ланцюжків. Інвестиції в транспортну, енергетичну та цифрову інфраструктуру знижують витрати для підприємств та підвищують загальну конкурентоспроможність національної економіки [41, с. 47].

Інституційна ефективність та верховенство права є основою для створення сприятливого бізнес-клімату. Захист прав власності, ефективне виконання законів

та боротьба з корупцією відіграють ключову роль у формуванні позитивного іміджу країни як надійного партнера.

Розвиток людського капіталу через інвестиції в освіту та здоров'я забезпечує високу продуктивність праці та інноваційність економіки. Кваліфіковані працівники є основою для технологічного розвитку та промислового зростання.

Інноваційний потенціал та технологічний розвиток, стимульовані науковими дослідженнями та впровадженням сучасних ІКТ, створюють нові можливості для зростання та розвитку високотехнологічних галузей економіки [26, с. 41].

Ефективність ринків товарів і послуг підвищується через зміцнення внутрішньої конкуренції та інтеграцію у глобальні ринки. Відкритість ринків сприяє підвищенню якості продукції та спонукає компанії до інновацій та ефективності.

Географічне положення та природні ресурси України надають унікальні можливості для розвитку експортного потенціалу та інтеграції в міжнародні логістичні мережі. Ці переваги можуть бути використані для забезпечення економічного зростання та зміцнення міжнародних позицій.

Комплексне врахування та розвиток цих важливих факторів відіграє ключову роль у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності економіки України, створюючи основу для стійкого економічного зростання та процвітання країни у майбутньому.

Для кращого розуміння впливу зазначених факторів на економіку України, варто звернути увагу на динаміку чисельності населення, яка є важливим показником для аналізу соціально-економічного розвитку. На рисунку 2.10 наведено зміну чисельності населення України у період з 2014 по 2023 роки, що дає змогу простежити основні тенденції та оцінити їх вплив на економічні процеси.

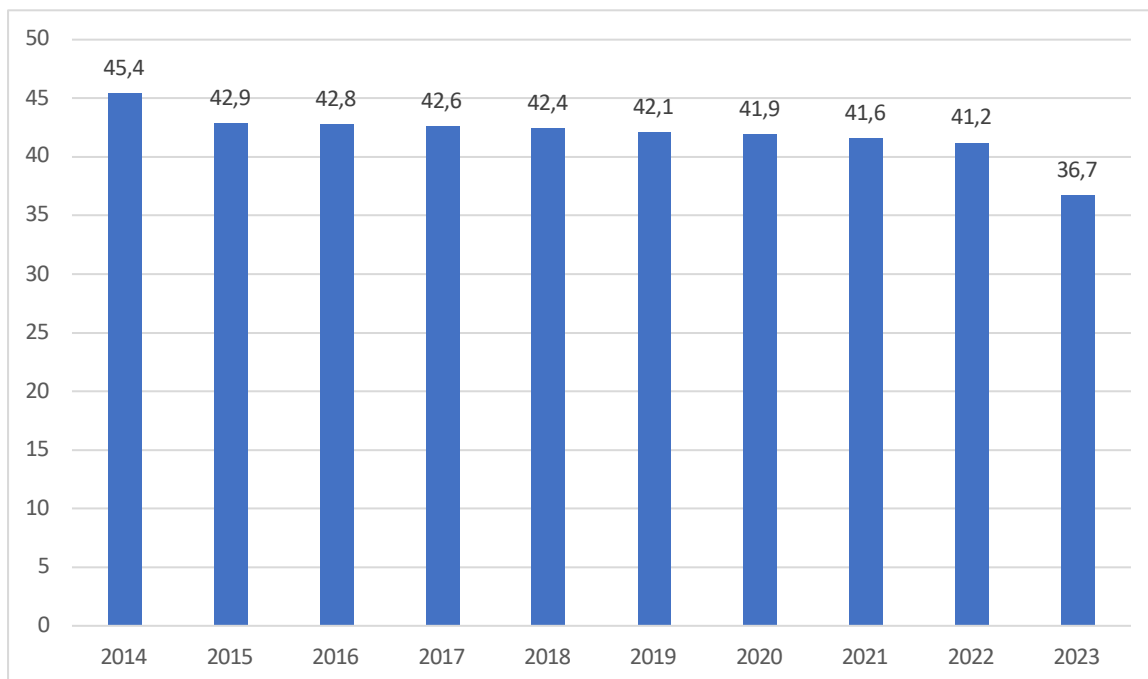

Рисунок 2.10 - Динаміка чисельності населення в Україні 2014-2023 рр.,
млн.ос.

Джерело: [25]

Україна зіткнулася з серйозними демографічними викликами за останнє десятиліття, що відображено у зниженні чисельності населення з 45,4 мільйонів осіб у 2014 році до 36,7 мільйонів у 2023 році.

Основними факторами, що спричинили зменшення населення, є низька народжуваність, висока смертність, міграція та соціально-економічні кризи. Зокрема, значний вплив на демографічну кризу мало високе рівень еміграції серед молоді та фахівців, що шукали кращі життєві умови та робочі можливості за кордоном. Крім того, останні роки відзначені підвищеним рівнем смертності через погіршення стану здоров'я нації та обмежені медичні ресурси.

Для вирішення проблеми зниження чисельності населення, Україні необхідно розробити комплексні стратегії, які включатимуть [25]

1. Підтримка народжуваності. Запровадження програм підтримки молодих сімей, таких як допомога у вихованні дітей, фінансові стимули для багатодітних сімей, та забезпечення доступу до якісної освіти та медичних послуг.

2. Охорона здоров'я. Модернізація системи охорони здоров'я, зосередження на профілактиці хвороб та підвищення якості медичних послуг доступних для всіх верств населення.

3. Міграційна політика. Розробка ефективної міграційної політики для залучення та утримання фахівців, що виїхали за кордон, а також інтеграція іноземних кваліфікованих працівників.

4. Економічні стимули. Стимулювання економічного зростання через інвестиції у ключові галузі, створення нових робочих місць, та підвищення рівня життя населення.

Зниження чисельності населення в Україні є багатофакторною проблемою, яка потребує уваги на рівні національної політики. Аналіз причин та впровадження комплексних стратегій можуть допомогти зупинити та навіть обернути цей тренд, сприяючи стабільному соціально-економічному розвитку країни.

Для забезпечення кращого сприйняття теми, наведеної вище, важливо також розглянути оцінки бізнес-середовища, які можуть впливати на демографічну ситуацію в країні. Зокрема, інвестиційний клімат, який часто відображає привабливість країни для бізнесу та сприяє створенню робочих місць, є важливим показником. На рисунку 2.11 представлено оцінку інвестиційного клімату в Україні керівниками компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації (%), що дозволяє зрозуміти ключові настрої та виклики в економічному середовищі.

Рисунок 2.11 - Оцінка інвестиційного клімату в Україні керівниками компаній-членів ЄБА, %

Джерело: [15]

Інвестиційний клімат країни завжди є важливим індикатором її економічної

стабільності та привабливості для зовнішніх та внутрішніх інвесторів. В Україні, країні, що переживає численні трансформації та виклики, оцінка інвестиційного клімату відіграє особливу роль у формуванні економічного майбутнього. Нещодавні дані з дослідження Європейської Бізнес Асоціації висвітлюють цю проблематику з нових перспектив.

Згідно з опитуванням, найбільша частка респондентів, яка складає 24%, оцінює інвестиційний клімат як "вкрай несприятливий". Така велика кількість скептично налаштованих керівників свідчить про глибокі занепокоєння щодо поточних умов ведення бізнесу в Україні. Це може бути пов'язано з політичною нестабільністю, економічними труднощами або ж недостатнім захистом інвестицій.

Тим не менш, 9% опитаних керівників бачать ситуацію як "скоріше сприятливу", що можна розглядати як невеликий, але значимий позитивний сигнал. Виділення цієї меншості може свідчити про наявність секторів або регіонів, де інвестиційний клімат сприятливіший, або ж про ефективність певних реформ.

Крім того, 7% респондентів залишаються в стані нейтралітету, що також є важливим показником. Ця група може бути орієнтована на довгострокові перспективи або вважати, що поточні проблеми є тимчасовими і не матимуть довготривалого впливу на інвестиційний клімат [47, с. 183].

Результати дослідження чітко підкреслюють, що негативне сприйняття переважає, і підкріплюють необхідність здійснення реформ. Україні потрібно розробити та реалізувати стратегічні заходи для поліпшення інвестиційного середовища. Це могло б включати підвищення правової захищеності інвестицій, стабілізацію економічної політики, боротьбу з корупцією, а також забезпечення більш прозорих та ефективних умов для ведення бізнесу.

Висновки цього опитування можуть слугувати як тривожний дзвінок для української влади, щоб прискорити необхідні реформи і забезпечити кращі умови для інвесторів, які бажають працювати на українському ринку. Лише згуртовані зусилля всіх зацікавлених сторін можуть перетворити Україну на більш привабливий регіон для інвестицій.

Україна відіграє ключову роль у регіональному контексті завдяки своєму

географічному розташуванню, економічному потенціалу та інтеграції у глобальну економіку. Аналіз економічних показників за 2020–2023 роки демонструє змішані тенденції. Номінальний ВВП України стабільно зростає, досягнувши піку у 2023 році, однак реальний ВВП скоротився через вплив внутрішніх та зовнішніх викликів. Це свідчить про необхідність глибшого аналізу причин і розробки стратегій для відновлення стійкого економічного зростання.

Прямі іноземні інвестиції з країн ЄС продемонстрували позитивну динаміку, особливо у 2023 році, що свідчить про поступове відновлення довіри інвесторів. ЄС залишається ключовим торговельним партнером України, забезпечуючи стабільну частку у структурі зовнішньої торгівлі. Водночас потребують уваги питання зменшення торговельного дефіциту, диверсифікації експорту та покращення інвестиційного клімату.

Загалом, хоча економіка України зіштовхується з численними викликами, спостерігається поступове відновлення, яке підкреслює потенціал країни для економічного розвитку та інтеграції у європейський економічний простір. Це вимагає комплексного підходу до вирішення поточних проблем і активної співпраці з міжнародними партнерами.

Висновки до розділу 2

На сьогодні Україна стикається з численними викликами в економічній, соціальній та інституційній сферах, які впливають на її міжнародну конкурентоспроможність та економічну стабільність. Тривале російське вторгнення з 2022 року значно ускладнило економічну ситуацію, посилюючи негативні тенденції у фінансовій системі, ринковій відкритості та інноваційній діяльності. Призупинення оцінки за Індексом економічної свободи відображає винятковість ситуації, в якій опинилася країна, хоча останні доступні дані свідчать про наявність репресованої економіки з системними недоліками.

Аналіз міжнародних рейтингів, таких як Індекс глобальної конкурентоспроможності та Індекс економічної свободи, показує, що ключові проблеми України зосереджені у сферах макроекономічної стабільності, правової

системи та фінансового сектору. Проте позитивна динаміка у категоріях "Навички", "Розмір ринку" та інноваційній діяльності вказує на потенціал, який країна може використовувати для розвитку. Особливо перспективними напрямками є впровадження цифрових технологій та зміцнення інноваційної екосистеми, що підтверджується покращенням позицій у рейтингу глобальної цифрової конкурентоспроможності.

Інвестиційний клімат України залишається одним із ключових індикаторів стану економіки, хоча його оцінка залишається низькою через нестабільність, корупцію та слабку правову систему. Водночас зростання інвестицій з країн ЄС та покращення торговельного балансу свідчить про довіру до потенціалу України. Стратегічними пріоритетами мають стати спрощення регуляторних процедур, стимулювання економічної активності та залучення іноземного капіталу через прозорі механізми.

Серед важливих викликів – демографічна криза, спричинена високим рівнем еміграції, низькою народжуваністю та погіршенням стану здоров'я населення. Комплексні стратегії, спрямовані на підтримку молодих сімей, модернізацію системи охорони здоров'я та створення умов для повернення мігрантів, є критично важливими для забезпечення соціально-економічної стабільності.

Розвиток цифрових технологій та інтеграція в європейські та глобальні економічні простори є вирішальними для майбутнього України. Ефективне використання цифрових платформ, модернізація інфраструктури та посилення інституційної спроможності дозволять країні зайняти більш вигідні позиції у світовій економіці.

Отже, забезпечення стійкого економічного розвитку України вимагає інтегрованого підходу, що враховує реформування традиційних секторів економіки, розвиток цифрових технологій та інновацій, а також вирішення соціальних і демографічних проблем. Лише через консолідацію зусиль уряду, бізнесу та громадянського суспільства країна зможе подолати виклики та зайняти гідне місце на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 3

МОЖЛИВОСТІ ПОСИЛЕННЯ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

3.1 Ключові напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності

Міжнародна конкурентоспроможність економіки України перебуває на стадії серйозних викликів. Результати дослідження висвітлюють ключові слабкі сторони, які заважають країні реалізувати свій економічний потенціал. Серед них: зниження використання природних ресурсів, низький рівень економічного добробуту населення, недостатній розвиток технологій, слабка інноваційна активність, нераціональне використання фінансових ресурсів та низька інвестиційна активність. Аналіз цих проблем та пошук рішень стають надзвичайно важливими для забезпечення економічного розвитку та стабільності. Одна з найбільших проблем - зниження обсягів використання природних ресурсів, що є наслідком недосконалого контролю, деградації природного середовища та технологічного відставання. Економіка, орієнтована на експорт сировини, не створює умов для довгострокового сталого розвитку. Водночас погіршення якості життя через низькі зарплати, безробіття та високу інфляцію призводить до зростання еміграції, що послаблює людський капітал країни [37, с. 7].

Іншим критичним фактором є технологічне відставання та відсутність інновацій. Застарілі виробничі процеси не здатні забезпечити конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках, що знижує експорт високотехнологічних товарів. Нераціональне використання фінансових ресурсів і високий рівень корупції посилюють економічні труднощі, створюючи дефіцит інвестицій та зростання зовнішньої заборгованості.

Подолання цих викликів потребує комплексного підходу. Необхідно впроваджувати концепцію, яка забезпечить сприятливі умови для розвитку економіки. Основою має стати програмно-цільовий підхід, що дозволить

систематично оцінювати ефективність економічної політики та досягнення поставлених цілей [31, с. 20].

Першочерговим завданням є модернізація технологічних процесів, розвиток інноваційної діяльності та стимулювання експортного потенціалу. Для цього потрібна державна підтримка у вигляді фінансування досліджень і розробок, зменшення податкового тиску на інноваційні компанії та залучення іноземних інвесторів. Крім того, необхідно розвивати «зелену економіку» шляхом впровадження технологій, які сприяють відновленню природних ресурсів.

Особливу увагу слід приділити вдосконаленню фінансового управління. Це включає підвищення прозорості витрат держави, боротьбу з корупцією та оптимізацію податкової системи. Ефективне використання фінансових ресурсів дозволить стимулювати інвестиції у критично важливі галузі, такі як енергетика, інфраструктура та освіта.

Таблиця 3.1 - Основні напрями підвищення міжнародної конкурентоспроможності України

Напрямок	Опис напрямку
Інституційний розвиток	Покращення якості державних та приватних інститутів, боротьба з корупцією, забезпечення верховенства права.
Макроекономічна стабільність	Забезпечення низького рівня інфляції, зменшення дефіциту бюджету, стабільність національної валюти.
Розвиток інфраструктури	Модернізація транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури для покращення логістики та зв'язку.
Інноваційний розвиток	Стимулювання наукових досліджень, розвиток високотехнологічних галузей, підтримка стартапів.
Розвиток людського капіталу	Підвищення якості освіти, професійної підготовки, охорони здоров'я та соціального захисту.

Джерело: [32]

Основні напрями підвищення міжнародної конкурентоспроможності України формують багатогранну стратегію, яка охоплює ключові аспекти соціально-економічного та інституційного розвитку. Поєднання інституційних реформ, які зміцнюють довіру до державних інститутів, та макроекономічної стабільності, що забезпечує передбачуваність і сталість економічного середовища, створює надійний фундамент для подальшого зростання.

Розвиток інфраструктури виступає каталізатором інтеграції України в

глобальні мережі, сприяючи зростанню міжнародної торгівлі, залученню інвестицій і зміцненню економічних зв'язків. Водночас акцент на інноваційній економіці формує основу для створення конкурентних продуктів і послуг, що мають високий потенціал на світових ринках.

Не менш важливим є людський капітал, адже кваліфікована, освічена та мотивована робоча сила - це ресурс, який забезпечує довгострокову стабільність і прогрес. Саме тому інвестиції в освіту, науку та розвиток компетенцій стають пріоритетом для сталого економічного зростання [35].

Узгоджене й систематичне впровадження цих напрямів дозволяє Україні закріпити свої позиції на глобальній арені, сприяючи підвищенню добробуту її громадян та зміцненню статусу країни як сучасного, інноваційного і конкурентоспроможного партнера у світовій економіці.

Водночас, для досягнення високої міжнародної конкурентоспроможності важливо враховувати ряд ключових факторів, які впливають на цю складову. У таблиці 3.2 наведено перелік таких факторів та їхній вплив на розвиток економіки України.

Таблиця 3.2 - Фактори, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність України

Фактор	Вплив
Якість інститутів	Рівень корупції, ефективність державного управління, захист прав власності.
Інфраструктура	Якість доріг, залізниць, портів, аеропортів, енергетичних мереж.
Макроекономічне середовище	Рівень інфляції, державний борг, податкова політика.
Охорона здоров'я та початкова освіта	Доступність та якість медичних послуг і початкової освіти.
Вища освіта та професійна підготовка	Рівень підготовки фахівців, наявність програм перепідготовки.

Джерело: [37]

Міжнародна конкурентоспроможність України залежить від багатьох взаємопов'язаних факторів, які формують її економічний, соціальний і політичний потенціал. Першочергове значення має якість інститутів, зокрема боротьба з корупцією, підвищення ефективності державного управління та забезпечення захисту прав власності. Розвиток інфраструктури, включаючи транспортні мережі,

енергетичні системи та логістичні вузли, є ключовим для підвищення ефективності економіки.

Стабільність макроекономічного середовища, особливо контроль над інфляцією, управління державним боргом і створення сприятливої податкової політики, створює умови для залучення інвестицій та підтримки стійкого зростання. Рівень охорони здоров'я та доступність якісної початкової освіти впливають на формування здорового і освіченого суспільства. Крім того, розвиток вищої освіти та професійної підготовки забезпечує конкурентоспроможність на світовому ринку праці, сприяючи зростанню інноваційного потенціалу країни [23, с. 76].

Загалом, для підвищення міжнародної конкурентоспроможності необхідний системний підхід, що передбачає комплексне вдосконалення кожного із зазначених факторів. Важливо також враховувати наявні сильні та слабкі сторони економіки, які визначають можливості та виклики для її подальшого розвитку. У таблиці 3.3 наведено ключові аспекти, що відображають ці особливості.

Таблиця 3.3 - Сильні та слабкі сторони економіки України

Сильні сторони	Слабкі сторони
Високий рівень загальної освіти населення	Високий рівень корупції
Значний аграрний потенціал	Недостатньо розвинена інфраструктура
Географічне розташування між ЄС та Азією	Низький рівень інноваційної активності
Розвинений ІТ-сектор	Нестабільність національної валюти
Великий внутрішній ринок	Високий рівень тіньової економіки

Джерело: [20]

Економіка України має значний потенціал для розвитку завдяки її сильним сторонам, таким як високий рівень загальної освіти населення, значний аграрний потенціал, вигідне географічне розташування між Європейським Союзом та Азією, розвинений ІТ-сектор, а також великий внутрішній ринок. Ці фактори створюють основу для інвестицій, розвитку інноваційних технологій і інтеграції в міжнародні економічні процеси.

Однак реалізація цього потенціалу значною мірою ускладнюється низкою слабких сторін. Високий рівень корупції, недостатньо розвинена інфраструктура, низька інноваційна активність, нестабільність національної валюти та значна частка тіньової економіки створюють серйозні бар'єри для сталого економічного

зростання. Для подолання цих викликів необхідні системні реформи, спрямовані на зниження рівня корупції, модернізацію інфраструктури, стимулювання інновацій, стабілізацію фінансової системи та виведення економічної діяльності з тіні [13, с. 10].

Збалансування сильних і слабких сторін економіки України є ключовим завданням для забезпечення її конкурентоспроможності на міжнародній арені. Для ілюстрації цього взаємозв'язку та аналізу конкурентних позицій країни пропонується розглянути Рисунок 3.1, який відображає багатокутник конкурентоспроможності України.

Рисунок 3.1 - Багатокутник конкурентоспроможності України

Джерело: складено автором

Найвищі показники спостерігаються в таких сферах, як економічне зростання, інновації та екологія, що свідчить про відносно сильні позиції країни у цих напрямках. Водночас найнижчий рівень демонструє освіта та інвестиційний клімат, що може вказувати на потребу у підвищенні інвестиційної привабливості та покращенні системи освіти для підвищення конкурентоспроможності. Інші фактори, як-от трудові ресурси та інфраструктура, мають середні показники, що вимагає подальшої роботи над зміцненням цих напрямків. Загалом, аналіз даного графіку дозволяє окреслити стратегічні пріоритети для підвищення

конкурентоспроможності України.

Для кращого розуміння ключових напрямів, які сприятимуть подоланню зазначених викликів, пропонується розглянути стратегічні пріоритети розвитку України. Вони є важливими орієнтирами для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни. У таблиці 3.4 наведено основні стратегічні пріоритети конкурентного розвитку України.

Таблиця 3.4 - Стратегічні пріоритети конкурентного розвитку України

Пріоритет	Опис
Інтеграція до світових ринків	Розширення торговельних відносин, участь у міжнародних економічних організаціях.
Енергоефективність та енергозбереження	Зменшення енергоспоживання, розвиток відновлюваних джерел енергії.
Підтримка малого та середнього бізнесу	Спрощення регуляторних процедур, доступ до фінансування, розвиток підприємництва.
Розвиток цифрової економіки	Впровадження цифрових технологій у всі сфери економіки, розвиток електронного уряду.
Покращення інвестиційного клімату	Захист прав інвесторів, спрощення процедур ведення бізнесу, податкова реформа.

Джерело: [12]

Стратегічні пріоритети конкурентного розвитку України вказують на комплексний підхід до модернізації національної економіки, орієнтуючись на забезпечення стійкості та глобальної конкурентоспроможності. Інтеграція до світових ринків має стати основним драйвером економічного зростання, адже розширення торговельних відносин, активна участь у міжнародних економічних організаціях та поглиблення співпраці з ключовими партнерами дозволить збільшити експортний потенціал України, покращити доступ до нових технологій і фінансування. Такий підхід сприятиме зміцненню економічної безпеки і виведенню країни на нові рівні економічного розвитку.

Енергоефективність та енергозбереження дозволяють зменшити залежність від імпортованих енергоресурсів, а також знизити витрати на енергоспоживання в промисловості та побуті. Акцент на розвиток відновлювальних джерел енергії стане важливою складовою стратегії екологічно сталого розвитку, сприятиме зменшенню викидів парникових газів та розвитку "зеленої" економіки, що

відповідає сучасним світовим трендам.

Підтримка малого та середнього бізнесу є критично важливою для розвитку економічної самодостатності та створення робочих місць. Спрощення регуляторних процедур, доступ до фінансування, зниження бар'єрів для підприємців дозволить розвивати малий та середній бізнес, який є основою для розвитку інноваційної та конкурентоспроможної економіки. Крім того, розвиток підприємництва сприятиме збільшенню податкових надходжень, що дозволить фінансувати соціальні та інфраструктурні проекти.

Впровадження цифрових технологій дозволяє забезпечити ефективне управління економічними процесами, зменшити витрати на виробництво та підвищити прозорість в управлінні державними і приватними ресурсами. Впровадження електронного уряду, розвитку цифрових послуг, а також інвестування в інфраструктуру зможе значно полегшити бізнес-процеси, спрощуючи взаємодію громадян та державних органів.

Покращення інвестиційного клімату є необхідною умовою для розвитку економіки, залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій. Захист прав інвесторів, спрощення процедур ведення бізнесу та податкова реформа сприятимуть формуванню позитивного іміджу країни як надійного партнера для капіталовкладень, що в свою чергу допоможе залучити інвестиції в ключові сектори економіки, технологічні стартапи та інфраструктурні проекти.

Таким чином, усі ці стратегічні пріоритети є важливими кроками для створення конкурентоспроможної економіки, здатної ефективно адаптуватися до сучасних викликів і використовувати нові можливості в глобальному економічному просторі. Це дозволить Україні зміцнити свої економічні позиції на міжнародній арені, забезпечити стійкий розвиток і підвищити якість життя громадян. У таблиці 3.5 представлено основні заходи, які можуть значно сприяти підвищенню конкурентоспроможності країни.

Таблиця 3.5 - Рекомендовані заходи для підвищення конкурентоспроможності України

Захід	Опис
Реформа судової системи	Забезпечення незалежності судів, підвищення довіри до судової влади.
Антикорупційні заходи	Створення ефективних механізмів запобігання та боротьби з корупцією.
Інвестиції в науку та освіту	Збільшення фінансування наукових досліджень, модернізація освітніх програм.
Розвиток транспортної інфраструктури	Будівництво та ремонт доріг, модернізація залізниць, розвиток портів та аеропортів.
Диверсифікація економіки	Розвиток нових галузей, зменшення залежності від експорту сировини.

Джерело: [23]

Окреслені заходи, такі як реформа судової системи, антикорупційні ініціативи, інвестиції в науку та освіту, розвиток транспортної інфраструктури та диверсифікація економіки, створюють основу для сталого і всебічного розвитку країни.

1. Реформа судової системи є необхідною для забезпечення верховенства права та розвитку правової держави. Незалежність судів та підвищення довіри до судової влади створюють сприятливі умови для ведення бізнесу, залучення інвестицій та захисту прав громадян. Це також сприяє зниженню рівня корупції та покращенню репутації країни на міжнародній арені.

2. Антикорупційні заходи мають надзвичайно важливе значення для забезпечення економічної стабільності та прозорості державних процесів. Створення ефективних механізмів запобігання та боротьби з корупцією дозволить зменшити втрати державного бюджету, підвищити рівень довіри громадян до влади та створити умови для розвитку доброчесного бізнесу.

3. Інвестиції в науку та освіту є ключовим елементом для створення висококваліфікованої робочої сили та інноваційного потенціалу. Збільшення фінансування наукових досліджень та модернізація освітніх програм дозволяють Україні розвивати новітні технології, підвищувати рівень конкурентоспроможності її працівників на міжнародному ринку праці та забезпечити країну високим потенціалом для економічного зростання.

4. Розвиток транспортної інфраструктури має вирішальне значення для забезпечення логістичних потоків, зменшення витрат на перевезення товарів та людей, а також для розвитку туристичної та економічної привабливості країни. Будівництво та ремонт доріг, модернізація залізниць, розвиток портів та аеропортів допоможуть не лише покращити внутрішнє сполучення, а й посилити позиції України як транзитної держави, що підвищує її роль в міжнародній торгівлі.

5. Диверсифікація економіки є важливим кроком для зменшення залежності від експорту сировини та створення нових галузей, що можуть стати основою для стабільного економічного зростання. Розвиток високотехнологічних виробництв, альтернативних джерел енергії, сільського господарства та інших стратегічних секторів дозволить країні зменшити уразливість до зовнішніх економічних коливань та забезпечити внутрішню стійкість.

У комплексі ці заходи створюють підґрунтя для стратегічного розвитку України, покращення її міжнародної конкурентоспроможності та забезпечення високої якості життя для громадян. Реалізація цих ініціатив потребує політичної волі, ефективного управління та підтримки з боку громадянського суспільства, що разом зможе побудувати сильну, стабільну та процвітаючу країну [28, с. 195].

Підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки України - це складний, але реальний процес, який потребує комплексного реформування. Інновації, раціональне використання ресурсів, прозорість державного управління та ефективна політика стимулювання інвестицій можуть стати основою для економічного зростання. Втілення цих заходів дозволить не лише покращити якість життя громадян, але й зміцнити позиції України на світовій економічній арені.

Міжнародна конкурентоспроможність економіки України перебуває на стадії суттєвих викликів, подолання яких потребує комплексного підходу до реформування ключових сфер. Аналіз поточної ситуації демонструє, що країна має значний потенціал, зокрема завдяки освіченому населенню, вигідному географічному розташуванню та розвиненому ІТ-сектору. Проте реалізація цього потенціалу ускладнюється через низьку інноваційну активність, корупцію, нестабільність економічного середовища та слабкий рівень інфраструктури.

Для підвищення міжнародної конкурентоспроможності України необхідно впроваджувати заходи, спрямовані на технологічну модернізацію, розвиток інновацій, удосконалення фінансового управління та боротьбу з корупцією. Важливими пріоритетами залишаються підтримка малого та середнього бізнесу, інтеграція у світові ринки, розвиток цифрової економіки, а також інвестиції у науку, освіту та інфраструктуру.

Реалізація зазначених стратегічних ініціатив сприятиме створенню сприятливого економічного середовища, покращенню якості життя громадян та зміцненню позицій України на глобальній економічній арені. Завдяки комплексному підходу до реформ та інвестиціям у стратегічні напрями розвитку країна має всі можливості для досягнення довгострокової стабільності та економічного процвітання.

3.2 Стратегічні пріоритети нарощування конкурентоспроможності України

22-й Саміт Україна-ЄС, що відбувся у Брюсселі 6 жовтня 2020 року, відзначився доброзичливим тоном, однак залишив без вирішення ряд глибоких проблем, що вже давно впливають на двосторонні відносини. Несприятливий контекст геополітичних негараздів у регіоні та невдоволення ЄС процесом реформ в Україні вимагають детального аналізу та стратегічного підходу до подальшого зміцнення цього партнерства.

Хоча саміт завершився позитивно для Києва, проблеми, які обговорювалися в пункті 2.3, такі як боротьба з корупцією та необхідність деолігархізації, продовжують викликати занепокоєння. ЄС залишається без нових інструментів для стимулювання України до комплексних реформ, а Україна зі свого боку не може повністю вирішити питання корупції та верховенства права, що посилює антизахідні настрої в країні.

Саміт висвітлив існуючу розбіжність між очікуваннями ЄС та України щодо темпів і глибини реформ. ЄС розглядає верховенство права та боротьбу з корупцією

як ключові напрямки, тоді як в Україні відсутній значний прогрес у цих сферах. Ця невідповідність сприйняття потребує уваги та вироблення нових підходів до взаємодії [7, с. 36].

Європейський Союз не повинен уникати глибинних проблем, які виникли між партнерами, а натомість повинен серйозно відреагувати на ознаки раннього попередження, які з'явилися протягом недавнього саміту. Відновлення взаємної довіри між Україною та ЄС може бути досягнуте за допомогою поетапного підходу до вирішення цих ключових питань. Такий підхід зможе покращити стратегічні відносини та сприяти стабільності та безпеці в регіоні, що в кінцевому підсумку вигідно обом сторонам.

"Втома від України" стала значним, хоч і не новим, фактором, що підриває довіру та імідж України у Європі. Це явище, яке триває вже кілька років серед країн-членів ЄС, ризикує набрати більшого масштабу. На тлі цього явища особливо важливим є підтримання позитивної динаміки у відносинах з ЄС, а також демонстрація реальних змін та результатів в реформах [21, с. 440].

Перші півтора року президентства В. Зеленського продемонстрували недостатню відданість реформам, що викликає занепокоєння у західних партнерів. Ознаки регресу у боротьбі з олігархічними групами, гальмування судової реформи, атаки на антикорупційні органи та відсутність прогресу в ключових кримінальних розслідуваннях викликають невдоволення ЄС і підривають довіру до українського уряду.

Часті кадрові перестановки та втрата інституційної пам'яті, яка відбувається зі зміною держслужбовців, послаблюють державну службу України у сфері реформ та міжнародного співробітництва. Зміцнення інституцій через реалізацію справжніх реформ може стати ключем до відновлення довіри і підтримки з боку ЄС.

Конвергенція в митній справі з ЄС і впровадження європейських стандартів безпеки є важливим аспектом збільшення конкурентоспроможності України. Налагодження ефективної зовнішньоекономічної діяльності, особливо у складних умовах політичної та економічної нестабільності, має стратегічне значення для

забезпечення стабільності та зростання.

Митні органи України відіграють ключову роль у створенні сприятливих зовнішньоекономічних умов для сталого розвитку країни. Важливі заходи в сфері державної безпеки, як-от ефективний контроль за поставками продукції оборонного призначення та участь у міжнародній боротьбі проти злочинності та тероризму, є критичними для забезпечення стабільності. Поглиблене транскордонне співробітництво з суміжними державами підсилює безпеку державного кордону, важливу для регіональної інтеграції та співпраці [19, с. 91].

В економічній сфері, митні ініціативи спрямовані на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, забезпечення умов для сталого економічного розвитку, та поглиблення інтеграції України у європейську і світову економічну систему. Захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту, а також розвиток експортного потенціалу, є важливими для підтримки національних виробників та сприяння економічному розмаїттю.

В екологічній сфері, контроль за ввезенням потенційно небезпечних технологій та речовин є життєво важливим для забезпечення здоров'я нації та збереження природного середовища. Заходи щодо недопущення ввезення неконтрольованих екологічно небезпечних товарів підкреслюють зобов'язання України до сталого розвитку.

З моменту підписання Угоди про асоціацію з ЄС, реформи в митній справі стали ще більш актуальними. Вплив митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність України оцінюється з метою створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці. У 2015 році була створена Дорожня карта євроінтеграційних реформ, яка включає реформування митної справи з метою послаблення фіскальної функції та підвищення ефективності процедур міжнародної торгівлі.

Подальше реформування митної політики України є важливим для досягнення балансу в економіці, стимулювання структурних змін, та забезпечення інтеграції в світову економіку. Впровадження міжнародних стандартів, уніфікація митних процедур, і контроль транзитних перевезень будуть сприяти створенню

прозорі та ефективної митної системи, що відповідає як національним, так і міжнародним вимогам.

Враховуючи глобальні зміни та потребу в комплексному підході, митна політика України переорієнтовується з пріоритету збору митних платежів на роль інтегратора у світовій економіці. Тепер митні органи зобов'язані забезпечувати єдність у реалізації широкого спектру політик - від гуманітарної до природоохоронної. Це означає не тільки контроль і регулювання, але й підтримку зовнішньоекономічної діяльності та інтеграцію національної економіки в міжнародні ринки.

Стратегічні напрями розвитку митної політики [50, с. 34]:

1. Створення митного середовища для імпорту включає не тільки спрощення митних процедур, але й застосування інноваційних технологій для автоматизації митного контролю. Це забезпечує ефективність та прозорість ввезення товарів і послуг на територію України.

2. Налагодження комунікації між митними органами та суб'єктами ЗЕД є критично важливим для забезпечення гладкого перетину митних кордонів, що сприяє економічному розвитку.

3. Боротьба з неякісними товарами через вдосконалення контролю та впровадження стандартів якості для імпорту забезпечує захист національного ринку та здоров'я громадян.

4. Імплементация інновацій у митну практику включає автоматизацію процесів та впровадження новітніх технологій для покращення якості митних послуг.

Конвергенція стає вирішальним фактором у митній діяльності на глобальному рівні, що сприяє адаптації та впровадженню міжнародних правових стандартів у національну систему. Участь України в міжнародних організаціях та багатосторонніх торговельних переговорах дозволяє країні враховувати національні інтереси та вносити їх до глобальних правил торгівлі. Це також підкреслює важливість стратегічної інтеграції України у митну спільноту ЄС та зону вільної торгівлі з Європейським Союзом, зміцнюючи основу спільних

інтересів на єдиному ринку [27, с. 2].

Розвиток митної політики України у напрямку глобальної інтеграції та сучасних інновацій є ключовим для забезпечення економічної стабільності та безпеки. Впровадження стратегічних ініціатив та конвергенції з міжнародними стандартами відкриває нові можливості для розвитку та інтеграції України у світову економіку, підкреслюючи її роль як активного учасника на міжнародній арені.

Україна стоїть перед великими викликами у забезпеченні своєї конкурентоспроможності на світовій арені. Це вимагає цілеспрямованих дій з боку державної політики, аби вирішити комплекс стратегічних завдань, що включають зміцнення правових та фінансових основ управління, врахування ціннісних орієнтацій населення, стимулювання експорту, а також створення сприятливого підприємницького клімату.

Одним із ключових аспектів є зміцнення правових та фінансових основ управління на національному та регіональному рівнях, а також підтримка місцевого самоврядування. Це включає в себе не тільки законодавчі ініціативи, але й забезпечення їх ефективного виконання. На цьому етапі важливо, аби реформи були не лише написані на папері, а й впроваджені у життя.

Не менш важливим є врахування ціннісних орієнтацій населення при розробленні програм розвитку. Громадяни мають відчувати, що їхні потреби та побажання беруться до уваги, що сприяє підвищенню соціальної згуртованості та підтримці реформ.

Стимулювання експорту продукції і послуг також грає вирішальну роль. Враховуючи глобалізацію та інтенсифікацію міжнародної торгівлі, Україні необхідно розвивати внутрішній виробничий потенціал і забезпечувати конкурентоспроможність своєї продукції на зовнішніх ринках.

Крім того, створення сприятливого підприємницького клімату є критично важливим. Це включає в себе поліпшення інвестиційного середовища через зниження адміністративних бар'єрів, боротьбу з корупцією та підтримку малого та середнього бізнесу.

Прямі іноземні інвестиції також мають велике значення. Залучення

інвестицій та ефективного використання їх в контексті відновлення інфраструктури та інституційного укріплення може зіграти ключову роль у підвищенні економічного зростання. Однак, на шляху до цілей стоять серйозні перешкоди, як-от несприятлива геополітична ситуація, корупція, недорозвинена інфраструктура та недостатній захист інвесторів. Ці проблеми вимагають негайного вирішення, оскільки вони значно знижують інвестиційний потенціал країни. Таким чином, Україні потрібно сфокусуватися на вирішенні вищезгаданих завдань, аби досягнути вищого рівня конкурентоспроможності. Ефективне виконання цих завдань буде мати вирішальне значення для майбутнього розвитку держави та її стійкості на міжнародній арені.

Орієнтація України на європейську інтеграцію стала не лише політичним вибором, але й дороговказом для формування сучасної стратегії розвитку. Це вимагає ґрунтовного реформування, яке охоплює владні відносини, підхід до сталого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності на регіональному рівні. Практичне втілення цих завдань потребує модернізації системи регіонального управління та місцевого самоврядування в інтересах громад.

В основі економічної стабілізації лежить модернізація промислових потужностей і впровадження інноваційних рішень. Україна має потенціал для розвитку енергозберігаючих технологій та підвищення ефективності агропромислового комплексу. Інвестування в капітальні ресурси аграрного сектору та створення конкурентоспроможних продовольчих ринків відкривають нові перспективи для експорту. Співпраця між державою та приватним сектором у вигляді державно-приватного партнерства сприятиме не лише модернізації, а й забезпеченню сталого розвитку аграрної сфери.

Малий і середній бізнес (МСБ) є рушійною силою економіки багатьох успішних країн. В Україні ж розвиток цього сектору часто стримується через бюрократичні та фінансові бар'єри. Необхідно розробити ефективні програми підтримки підприємництва, які забезпечать доступ до ресурсів, інформації та фінансів. Розширення міжрегіональної співпраці сприятиме обміну найкращими практиками та залученню нових інвестицій, що є ключовим фактором для

стимулювання економічного зростання [26, с. 43].

Аграрний сектор є однією з ключових галузей української економіки, але його розвиток потребує нових підходів. Підтримка соціального партнерства між державою та аграрним бізнесом дозволить залучити позабюджетні кошти до розвитку сільських територій. Це сприятиме покращенню інфраструктури, модернізації енергетичних та транспортних систем, а також розширенню доступу до інформаційних технологій у сільській місцевості. Запровадження програм підтримки фермерів, які використовують екологічно чисті технології, стане важливим кроком для забезпечення сталого розвитку. Крім того, стимулювання інновацій у зрошувальних та осушувальних системах дозволить значно підвищити продуктивність сільського господарства.

Європейська інтеграція диктує необхідність дотримання принципів сталого розвитку. Це включає не лише економічний і соціальний виміри, а й екологічний. Формування ефективної системи управління на всіх рівнях, від національного до місцевого, забезпечить дотримання балансу між економічними потребами та збереженням природних ресурсів. Створення бази інвестиційних проектів, спрямованих на впровадження новітніх технологій, підвищить продуктивність фермерських господарств і зробить аграрний сектор більш привабливим для інвесторів. Водночас це сприятиме формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені.

Сільське господарство залишається основою економіки України. Залучення виробників, науковців і регіональних машинобудівних підприємств до удосконалення систем меліорації має величезний потенціал для оптимізації використання водних і енергетичних ресурсів. Впровадження водо- та енергозберігаючих технологій сприятиме підвищенню продуктивності агросектору та збереженню природних ресурсів, що є ключовим для забезпечення продовольчої безпеки.

Сучасна інфраструктура є базовим елементом для сталого розвитку держави. Поліпшення транспортно-транзитного сполучення сприятиме збільшенню обсягів торгівлі, зміцненню позицій України як транзитного хабу між Європою та Азією.

Стимулювання використання місцевих альтернативних джерел енергії та впровадження енергоощадних технологій забезпечать енергетичну незалежність і стійкість до зовнішніх викликів. Також важливим аспектом є розширення контактів між жителями прикордонних територій, що сприятиме гармонізації відносин у прикордонних регіонах.

Європейський досвід державно-приватного партнерства (ДПП) показує, що тісна співпраця між державою, бізнесом і громадськістю забезпечує швидке і ефективно втілення важливих проектів. В Україні цей механізм потребує активного розвитку. Для цього необхідно створити координаційні органи, які сприятимуть моніторингу та підтримці проектів, а також розробити систему стимулів для бізнесу. Проведення інформаційних кампаній серед підприємців і підвищення кваліфікації працівників органів влади значно покращать впровадження ДПП, що позитивно вплине на економічний клімат країни. Єврорегіони відкривають нові горизонти для міжрегіональної співпраці, стимулюючи розвиток транспортної інфраструктури, спрощення митних процедур і створення єдиного ринку. Аграрна кооперація в межах єврорегіонів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української продукції на міжнародних ринках. Спільні проекти, спрямовані на покращення збуту продукції та розвиток інфраструктури, забезпечать економічну інтеграцію і зміцнення позицій України як активного партнера ЄС.

Захист природних ресурсів та боротьба зі змінами клімату є невід'ємною частиною євроінтеграційного курсу України. Залучення «зелених» інвестицій дозволить модернізувати екологічну інфраструктуру та створити нові робочі місця. Використання відновлюваних джерел енергії, розвиток екологічних технологій та впровадження енергоефективних рішень стануть основою для сталого економічного зростання.

Євроінтеграція відкриває перед Україною перспективи економічного зростання, соціальної стабільності та міжнародного визнання. Однак цей шлях вимагає чіткої стратегії, цілеспрямованих реформ та ефективної взаємодії між державою, бізнесом і суспільством. Успішне виконання цих завдань стане запорукою того, що Україна зможе не лише адаптуватися до європейських

стандартів, а й стати рівноправним і конкурентоспроможним членом міжнародного співтовариства. 22-й Саміт Україна-ЄС у Брюсселі 2020 року підкреслив актуальність євроінтеграційного курсу України, але також висвітлив суттєві виклики, які стоять на шляху досягнення спільних цілей. Хоча саміт відзначився позитивними намірами сторін, залишаються невирішеними ключові проблеми, зокрема, у сферах боротьби з корупцією, верховенства права та реформування економічної і митної політики. ЄС продовжує наголошувати на необхідності глибоких структурних змін в Україні, в той час як українська сторона демонструє повільний прогрес у цих напрямках, що підриває довіру та знижує інвестиційну привабливість країни.

Поглиблення співпраці в митній, економічній, екологічній та соціальній сферах має стратегічне значення для забезпечення сталого розвитку України та її інтеграції до європейської економічної системи. Інноваційні підходи до управління, модернізація інфраструктури та створення сприятливого підприємницького клімату можуть стати ключовими факторами економічного зростання. Водночас активізація співпраці в межах євро регіонів, дотримання екологічних стандартів та впровадження «зелених» інвестицій забезпечать сталість та конкурентоспроможність України на міжнародній арені.

Європейська інтеграція залишається для України не лише політичним вибором, але й дороговказом до модернізації держави, її правової, економічної та соціальної систем. Успішне виконання задекларованих завдань стане основою для стабільного розвитку країни, зміцнення міжнародної довіри та посилення ролі України як активного учасника європейської спільноти.

3.3 Стратегія формування політики конкурентоспроможності України

Економічний розвиток будь-якої країни неможливий без чітко сформульованої стратегії, яка визначає пріоритетні напрями діяльності. Стратегія завжди займала особливе місце в політиці, оскільки саме вона виступає орієнтиром

для дій, спрямованих на досягнення амбітних цілей. Однак, практика доводить, що визначення стратегічних цілей саме по собі недостатнє. Ефективна стратегія – це складна система, яка включає цілі, напрями, завдання, інструменти та заходи, що лише в єдності здатні перетворити теоретичні наміри на практичні результати.

Поняття стратегії є багатограним. Генетично воно бере свій початок з військової сфери, де визначення та реалізація стратегічних дій мали вирішальне значення. У контексті економіки стратегія країни чи галузі, як зазначає О. Корнійчук, – це конкурентоспроможна модель дій, яка передбачає ефективне використання ресурсів для досягнення визначених цілей. Водночас, Я. Жаліло наголошує, що економічна стратегія є цілісною системою дій, орієнтованих на економічне відтворення з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів.

Одним із ключових пріоритетів національної економіки є розробка стратегії конкурентної політики. Конкурентна політика, як зазначено в дослідженнях, може розглядатися у двох аспектах: широкому та вузькому. У широкому розумінні це сукупність заходів, спрямованих на розвиток економіки, підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг, забезпечення ефективної зайнятості та структурних змін в економіці. У вузькому – це інструменти державного контролю за дотриманням законів у сфері конкуренції, попередження монополізації та недобросовісної конкуренції [11, с. 11].

На сучасному етапі доцільно використовувати широкий підхід до трактування конкурентної політики. Це зумовлено тим, що вона охоплює державне сприяння конкуренції, нормативно-правове регулювання, інституційні заходи та контроль. Таким чином, конкурентна політика є діяльністю держави, спрямованою на створення ефективного конкурентного середовища, розвиток ринкових відносин і формування конкурентоспроможної економіки.

В Україні потреба розвитку конкурентної політики обумовлена завданням побудови соціально орієнтованої ринкової економіки. Формування цивілізованих конкурентних відносин є важливою складовою цього процесу. Конкурентна політика повинна забезпечувати регулювання економічного розвитку, стабільність функціонування ринків та стимулювати їхній прогрес.

Успіх реалізації стратегії конкурентної політики залежить від здатності врахувати як внутрішні закономірності та ресурси, так і зовнішні виклики. Ефективна стратегія має бути адаптивною, базуватися на аналізі економічної ситуації та враховувати соціальні аспекти. Тільки за таких умов стратегія зможе стати дієвим інструментом для досягнення економічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності країни.

Одним із ключових аспектів формування конкурентної політики є досягнення балансу між заходами, які обмежують монопольну діяльність, і тими, що сприяють розвитку конкуренції. Цей баланс є фундаментом для побудови ефективного конкурентного середовища, яке стимулює економічне зростання та інновації. Реалізація конкурентної політики має зосереджуватись у трьох основних сферах [16, с. 104]:

1. Діяльність антимонопольних органів. Це передбачає розробку та впровадження чітких заборонених дій, спрямованих на запобігання зловживанням монопольним становищем та забезпечення чесних умов для всіх учасників ринку.

2. Процесуальні заходи. Ефективність конкурентної політики залежить від наявності механізмів, які забезпечують дотримання правил, включаючи застосування санкцій до порушників. Це дозволяє не лише карати за порушення, а й формувати культуру поваги до конкуренції.

3. Інформаційна діяльність. Поширення антимонопольними органами знань про важливість конкуренції серед учасників ринку сприяє формуванню конкурентної культури, яка є необхідною умовою для сталого економічного розвитку.

У сучасних умовах стратегічною метою конкурентної політики має стати не лише збереження, але й якісне покращення конкурентного середовища. Особливу увагу слід приділяти науково-технологічному та інформаційно-інноваційному розвитку, який стимулює модернізацію підприємств та підвищує їхню конкурентоспроможність. Розвиток конкурентних переваг дозволить не лише забезпечити економічні потреби суспільства ефективним способом, але й підвищити якість життя населення.

На жаль, часто конкурентна політика зводиться до запобігання монополізації без врахування її реального впливу на економічний розвиток. Антимонопольні заходи, спрямовані виключно на стримування великого бізнесу, іноді можуть гальмувати інновації та знижувати ефективність ринків.

Для чіткого визначення стратегічних пріоритетів важливо охарактеризувати ключові ознаки ефективності конкурентної політики. Це дозволить уникнути популістських підходів, врахувати обґрунтовані пропозиції та створити конструктивну основу для розробки стратегії. Серед основних критеріїв ефективності можна виділити (рис. 3.2):

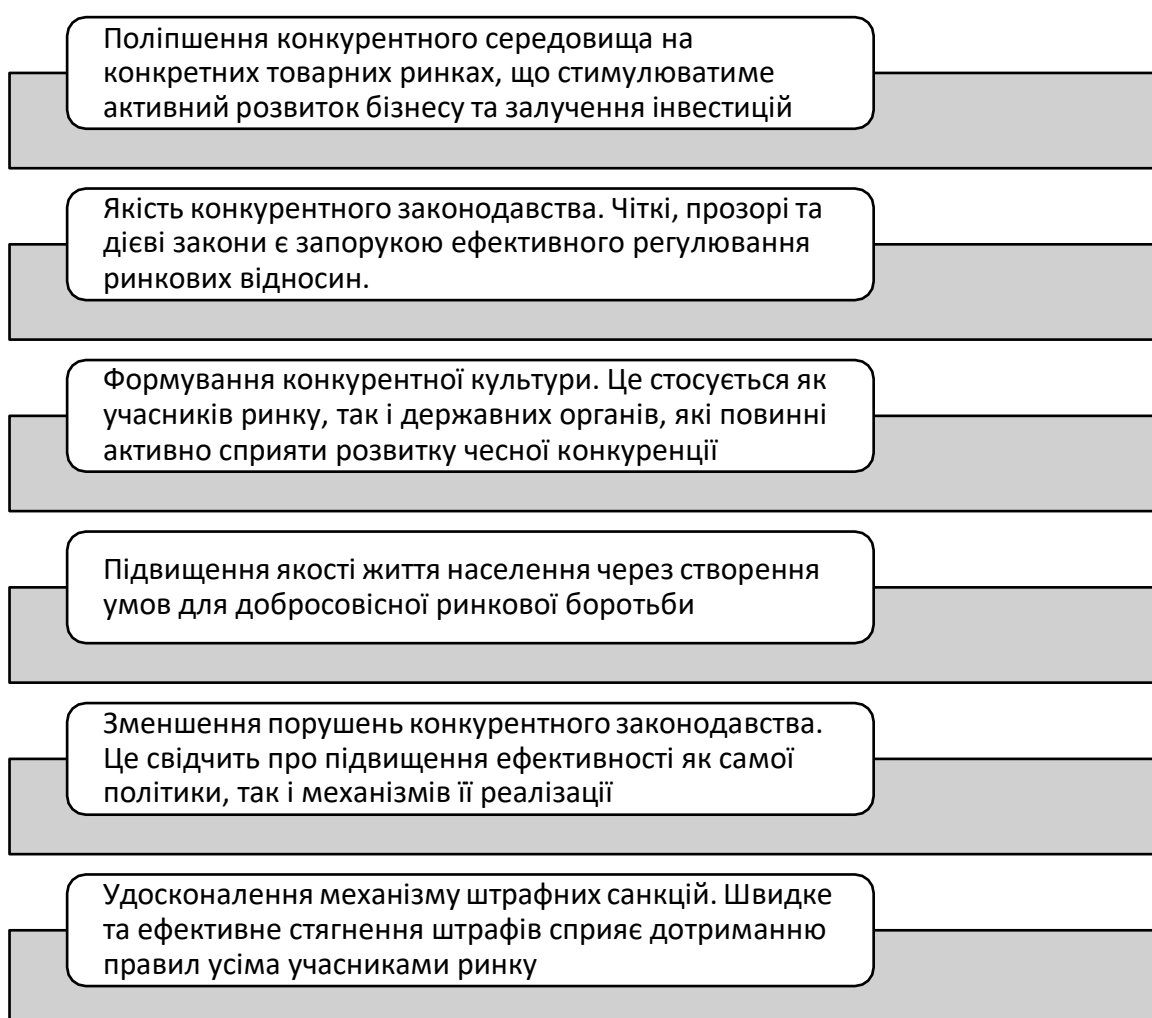

Рисунок 3.2 – Критерії ефективності

Джерело: [26]

Критерії ефективності конкурентного середовища є важливим інструментом для оцінювання стану ринкових відносин і розвитку економіки. Перш за все, вони передбачають покращення конкурентного середовища на конкретних товарних

ринках, що створює умови для активного розвитку бізнесу, стимулює залучення інвестицій і сприяє економічному зростанню.

Одним із ключових аспектів є якість конкурентного законодавства. Чіткі, прозорі та дієві закони є запорукою ефективного регулювання ринкових відносин, що сприяє зменшенню корупції, підвищенню довіри між учасниками ринку та зміцненню загального економічного порядку.

Важливу роль відіграє формування конкурентної культури, яка охоплює не лише учасників ринку, але й державні органи. Відповідальність за створення умов для чесної конкуренції повинна бути спільною метою як бізнесу, так і регуляторів. Підвищення культури ринкових відносин допомагає забезпечити прозорість, етичність та ефективність економічної діяльності.

Серед основних показників ефективності є зменшення порушень конкурентного законодавства. Це свідчить про підвищення ефективності як самої політики, так і механізмів її реалізації, що забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку та запобігає недобросовісній конкуренції. Окрему увагу слід приділити вдосконаленню механізму штрафних санкцій, адже швидке та ефективне стягнення штрафів стимулює дотримання правил ринкової поведінки. Це, у свою чергу, підвищує відповідальність суб'єктів господарювання та зміцнює ринкову дисципліну.

Важливим результатом реалізації цих критеріїв є підвищення якості життя населення, оскільки чесна конкуренція створює умови для стабільного економічного розвитку, зростання зайнятості та підвищення добробуту громадян. Таким чином, реалізація зазначених критеріїв ефективності сприяє формуванню конкурентного середовища, яке відповідає сучасним вимогам економічного розвитку, забезпечуючи баланс між інтересами бізнесу, споживачів та держави.

Ефективна конкурентна політика вимагає комплексного підходу, що враховує внутрішні та зовнішні фактори, а також специфіку національного ринку. Інтеграція інноваційних підходів, залучення громадянського суспільства до обговорення пріоритетів політики, а також активна взаємодія з бізнесом і науковими інституціями є невід'ємними складовими успіху. Лише через поєднання

антимонопольних заходів, стимулювання конкуренції та формування конкурентної культури можна досягти головної мети – створення конкурентоспроможної, інноваційної та стійкої національної економіки.

Враховуючи визначені стратегічні пріоритети, реалізація конкурентної політики в Україні має стати системним процесом, спрямованим на посилення конкурентного середовища та забезпечення стабільного економічного розвитку. На сучасному етапі реформування економіки особливу увагу слід приділити впровадженню інноваційних підходів, розробці дієвих механізмів державного регулювання та інтеграції міжнародних практик у конкурентну політику.

Стратегічні напрями реалізації конкурентної політики (рис. 3.3) [28, с. 200]:

1. Інвестиційно-інноваційна модель розвитку. Українська економіка має орієнтуватися на активізацію науково-технологічного та інноваційного потенціалу, що сприятиме зростанню продуктивності та конкурентоспроможності підприємств на глобальному ринку.

2. Гармонізація економічних політик. Узгодженість конкурентної політики з іншими напрямами державного регулювання (промисловою, структурною, інноваційною політиками) забезпечить комплексний підхід до реформування економіки.

3. Розвиток ринкової інфраструктури. Формування довіри між державою та бізнесом, а також удосконалення інфраструктури товарних ринків створить сприятливе середовище для розвитку конкуренції.

4. Боротьба з картелями. Запровадження сучасних методів виявлення та доведення існування картельних змов є ключовим завданням у сфері забезпечення прозорості та чесності ринкових відносин.

5. Зниження бар'єрів для бізнесу. Постійний моніторинг адміністративних та ринкових перешкод сприятиме легкому входу нових суб'єктів господарювання на ринок.

6. Рівноправний доступ до ресурсів. Забезпечення прозорості у розподілі ресурсів, захист прав власності та підтримка інтересів споживачів є невід'ємними складовими ефективного конкурентного середовища.

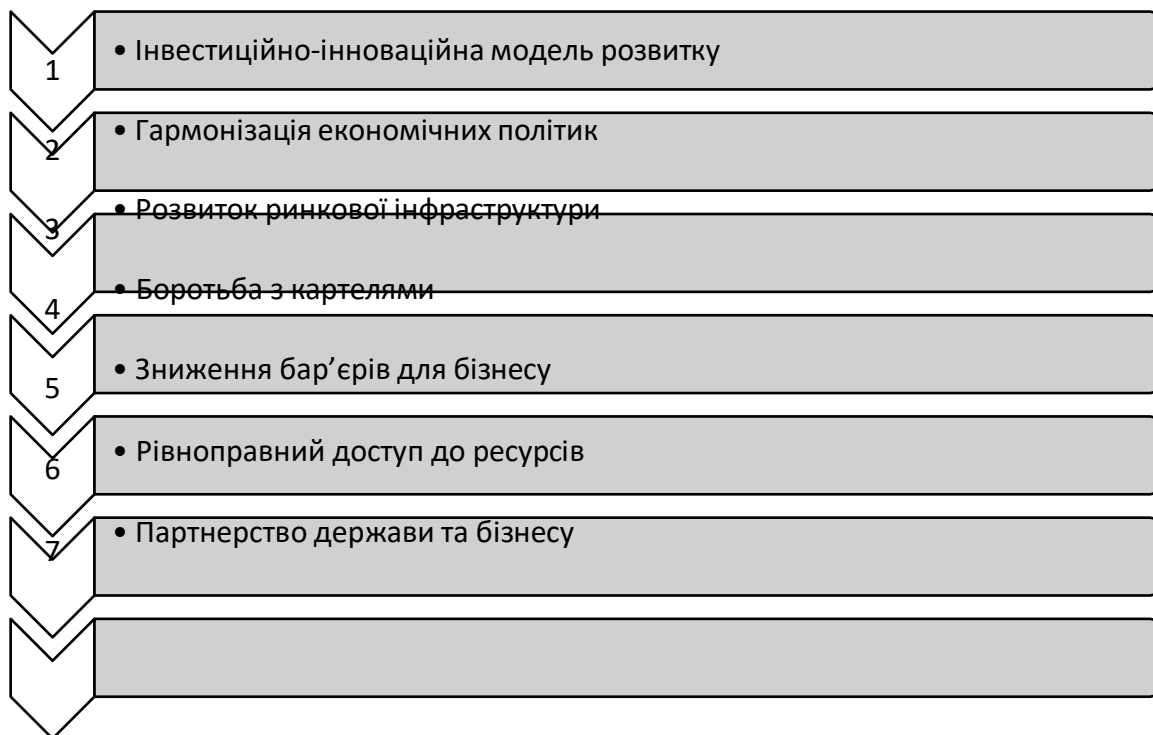

Рисунок 3.3 - Стратегічні напрями реалізації конкурентної політики

Джерело: [28]

7. Партнерство держави та бізнесу. Структурований діалог між урядом і бізнесом сприятиме покращенню інвестиційного клімату та спільному вирішенню проблем, що гальмують розвиток конкуренції.

Розвиток конкурентного середовища в Україні стикається з низкою викликів. Відсутність чіткої загальнодержавної програми з 2004 року значно уповільнила прогрес у цій сфері. Проте проект Концепції загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні на 2013–2023 роки став важливим кроком вперед. Його впровадження має на меті стимулювання конкуренції як засобу сталого економічного зростання, покращення умов функціонування ринків і вдосконалення механізмів державного регулювання.

Ще одним ключовим викликом є інформаційна непрозорість ринків, яка створює сприятливі умови для зловживань і обмеження конкуренції. Запровадження інтегрованої системи оцінки ефективності конкурентної політики стане важливим інструментом у подоланні цих проблем.

Успішна реалізація конкурентної політики залежить від ефективної взаємодії всіх державних органів, відповідальних за регулювання соціально-економічного

розвитку. Замість управління окремими підприємствами держава повинна перейти до управління ринками як комплексними економічними системами.

Антимонопольний комітет України відіграє ключову роль у цьому процесі, використовуючи інструменти стратегічного та короткострокового планування. Стратегічне планування спрямоване на вдосконалення законодавчої бази та науково-методологічних розробок, тоді як короткострокове – на вирішення поточних завдань, таких як розслідування справ, аналіз ринків і адвокація конкуренції [37, с. 66].

Стратегія конкурентної політики є основою для формування сучасної, ефективної та конкурентоспроможної економіки. Вона має орієнтуватися на довгострокові пріоритети, включаючи розвиток інновацій, прозорість ринків, партнерство з бізнесом і ефективне антимонопольне регулювання. Успіх цієї стратегії залежить від системного підходу, активної участі всіх зацікавлених сторін і прийняття своєчасних рішень, які забезпечать сталий розвиток конкурентного середовища в Україні.

У сучасних умовах війни Україна опинилася перед багатьма викликами, які стосуються як безпеки держави, так і її економічного виживання. Серед ключових завдань у цих обставинах постає питання формування стратегії конкурентоспроможності економіки, що має стати основою для відновлення та розвитку країни в поствоєнний період. Розглянемо основні аспекти цього процесу.

Збройна агресія завдала значних збитків економіці України: зруйнована інфраструктура, зменшення обсягів промислового виробництва, втрати територій із високим економічним потенціалом. Однак, попри ці труднощі, український бізнес демонструє стійкість, адаптуючись до нових умов. Переміщення підприємств, цифровізація бізнесу та підтримка міжнародних партнерів стали критично важливими факторами збереження економіки.

Таблиця 3.6 - Стратегія формування політики конкурентоспроможності економіки України в умовах війни

Стратегічний напрямок	Цілі	Інструменти реалізації	Очікувані результати
Підтримка малого та середнього бізнесу	- Забезпечення стабільного функціонування підприємств. - Створення нових робочих місць.	- Пільгове кредитування. - Зниження податкового навантаження. - Грантові програми.	- Зростання зайнятості. - Зміцнення внутрішнього ринку.
Розвиток критичної інфраструктури	- Підвищення стійкості економіки. - Забезпечення логістичних потреб.	- Реконструкція доріг, мостів, енергомереж. - Інвестиції в транспортну інфраструктуру.	- Безперервність логістики. - Стимулювання інвестицій.
Технологічний розвиток та інновації	- Підвищення продуктивності. - Перехід на нові технології виробництва.	- Податкові стимули для ІТ та R&D секторів. - Інвестиції у наукові дослідження. - Розвиток кластерів.	- Збільшення експорту високотехнологічної продукції. - Зміцнення інноваційної екосистеми.
Диверсифікація експорту	- Зменшення залежності від окремих ринків. - Розширення експортного потенціалу.	- Пошук нових торговельних партнерів. - Вступ до міжнародних торговельних асоціацій. - Сертифікація.	- Ріст валютних надходжень. - Зниження економічних ризиків.
Фінансова стабільність	- Забезпечення макроекономічної рівноваги. - Зниження інфляції.	- Контроль монетарної політики. - Державна підтримка банківської системи. - Аудит витрат.	- Стабільний курс валюти. - Зростання довіри до банківської системи.
Підтримка аграрного сектору	- Забезпечення продовольчої безпеки. - Збільшення аграрного експорту.	- Субсидії для аграріїв. - Інвестиції у зрошувальні системи. - Розвиток логістичних ланцюгів.	- Стимулювання виробництва. - Збільшення експортних доходів.
Інтеграція до ЄС та світових ринків	- Поглиблення економічної інтеграції з Європою. - Отримання доступу до нових ринків.	- Виконання умов для вступу до ЄС. - Гармонізація стандартів. - Дипломатична підтримка експорту.	- Підвищення конкурентоспроможності української продукції. - Розширення експортних можливостей.

Джерело: [42]

Стратегічні напрями, такі як підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток критичної інфраструктури, технологічний прогрес, диверсифікація експорту, забезпечення фінансової стабільності, підтримка аграрного сектору та

інтеграція до світових ринків, формують багаторівневий підхід до економічного відновлення.

Кожен напрямок передбачає конкретні цілі та інструменти реалізації, що дозволяє досягти очікуваних результатів, зокрема: зростання зайнятості, зміцнення внутрішнього ринку, збільшення експорту високотехнологічної продукції, стабілізація валютного курсу та поглиблення економічної інтеграції з ЄС. Узгодженість дій у межах цієї стратегії сприятиме підвищенню стійкості економіки України до зовнішніх викликів та створенню основи для її сталого розвитку у післявоєнний період.

Формування стратегії конкурентоспроможності економіки України в умовах війни – це виклик, що вимагає системного підходу, гнучкості та злагодженої співпраці всіх рівнів влади, бізнесу та громадянського суспільства. Успішна реалізація цієї стратегії стане основою для економічного відновлення та сталого розвитку країни в майбутньому.

Ефективна стратегія є ключовим елементом економічного розвитку будь-якої країни. Вона повинна враховувати широкий спектр внутрішніх і зовнішніх факторів, забезпечувати гармонізацію з іншими напрямами державної політики та бути орієнтованою на довгострокові цілі. Конкурентна політика, як частина загальної економічної стратегії, відіграє вирішальну роль у створенні сприятливого конкурентного середовища, стимулюванні інновацій, розвитку ринкової інфраструктури та забезпеченні соціально орієнтованої економіки.

В умовах сучасних викликів, зокрема війни, Україна стикається з необхідністю адаптації стратегічних підходів до конкурентоспроможності економіки. Підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток критичної інфраструктури, інновації, диверсифікація експорту та інтеграція до європейських і світових ринків є фундаментальними напрямами для сталого економічного відновлення. Системний підхід, узгодженість дій між державою, бізнесом і суспільством, а також використання сучасних інструментів регулювання створять основу для формування сучасної, конкурентоспроможної та інноваційної економіки.

Таким чином, реалізація ефективної стратегії конкурентної політики в Україні не лише сприятиме стабілізації економіки, але й забезпечить її стійкий розвиток у післявоєнний період, підвищуючи добробут суспільства та роль країни у глобальній економіці.

Висновки до розділу 3

Міжнародна конкурентоспроможність економіки України є важливим фактором, що визначає здатність країни інтегруватися у глобальні економічні процеси, залучати інвестиції та забезпечувати стабільне економічне зростання. Однак, в умовах поточних викликів, українська економіка стикається з цілим рядом проблем, серед яких зниження ефективності використання природних ресурсів, слабка інноваційна активність, високий рівень корупції, нестабільність фінансової системи та низька конкурентоспроможність виробленої продукції на міжнародних ринках.

Для подолання цих проблем необхідний комплексний підхід, який включає інституційні та макроекономічні реформи, розвиток інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної, а також стимулювання інноваційної діяльності. Інвестиції в науку, освіту та модернізацію виробничих потужностей дозволять значно підвищити конкурентоспроможність країни на міжнародній арені.

Пріоритетними напрямками для забезпечення стабільного розвитку є інвестиції в інноваційні технології, розвиток малого та середнього бізнесу, а також удосконалення державної політики в таких сферах, як боротьба з корупцією та покращення умов для ведення бізнесу. Реалізація цих заходів сприятиме не тільки зростанню економіки, але й підвищенню якості життя населення, зменшенню еміграційних настроїв та залученню іноземних інвестицій.

Зокрема, необхідно зосередитися на розвитку «зеленої» економіки та екологічно чистих технологій, що дозволить не лише зберегти природні ресурси, а й відповідати міжнародним екологічним стандартам. Розвиток інфраструктури, включаючи цифрові та транспортні мережі, стане важливим кроком для інтеграції

України у світову економіку, що в свою чергу сприятиме підвищенню експорту та створенню нових робочих місць. Також, є необхідність удосконалення фінансового управління, підвищення прозорості витрат і боротьби з корупцією. Це дозволить залучати інвестиції та стимулювати економічне зростання в ключових секторах економіки. У зв'язку з існуючими викликами, Україні важливо перейти до створення стратегії, яка об'єднає всі ці елементи в єдину цілісну політику. Це дозволить стабілізувати економічну ситуацію, покращити імідж країни на міжнародній арені та забезпечити довгостроковий економічний розвиток, підвищуючи конкурентоспроможність і стійкість до зовнішніх викликів.

Таким чином, для забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності необхідно здійснити низку глибоких реформ, що сприятимуть модернізації країни, підвищенню її економічної безпеки та інтеграції в міжнародні ринки.

ВИСНОВКИ

Економіка України стикається з численними викликами, що впливають на її здатність бути конкурентоспроможною у глобальному масштабі. Магістерська робота на тему «Стратегічні напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності економіки України» ґрунтовно розглянула ці питання, визначивши ключові аспекти та пропозиції, що спрямовані на покращення позицій країни в світовій економіці. Проведений аналіз дозволяє зробити важливі висновки, які є основою для побудови ефективної державної стратегії.

Конкуренція є ключовим механізмом, який забезпечує ефективне функціонування ринкової економіки, сприяє оптимальному розподілу ресурсів, стимулює інновації та задовольняє потреби споживачів. Вона відіграє фундаментальну роль у формуванні економічної стійкості та визначенні напрямків розвитку як окремих підприємств, так і національних економік загалом.

Історичний розвиток теорії конкуренції свідчить про її багатогранність та важливість для економічного прогресу. Класичні концепції А. Сміта та Д. Рікардо заклали основи розуміння конкуренції як механізму саморегуляції ринку через співвідношення попиту й пропозиції, що забезпечує ефективне використання обмежених ресурсів. Неокласичний підхід розширив це уявлення, підкреслюючи раціональну поведінку суб'єктів ринку в умовах дефіциту.

Ефективна конкуренція передбачає наявність численних учасників ринку, рівний доступ до ресурсів і відсутність монополізації. Проте сучасна ринкова система стикається з викликами, пов'язаними з недобросовісною конкуренцією, соціальною нерівністю та негативними екстерналіями. Це вимагає збалансованого підходу до регулювання конкурентних процесів, щоб зберегти переваги конкуренції та мінімізувати її негативні наслідки.

Особливого значення конкуренція набуває у контексті глобалізації, де змагання відбувається не лише між підприємствами, а й між країнами. Конкурентоспроможність національної економіки залежить від здатності держави адаптуватися до змін у глобальній кон'юнктурі, використовуючи переваги інновацій, цифрових технологій та ефективного управління. У випадку України це

питання стає особливо актуальним в умовах євроінтеграції та зростаючого впливу міжнародних ринків.

Глобальні виклики, такі як зміна клімату, демографічні зміни, урбанізація, цифрова нерівність та політична нестабільність, формують нові вимоги до механізмів конкуренції. Вони створюють як загрози, так і можливості для розвитку. Наприклад, цифровізація відкриває нові перспективи для підвищення продуктивності праці, а екологічна стійкість стає одним із критеріїв конкурентоспроможності національних економік.

Війна Росії проти України також є ілюстрацією глобального конфлікту, пов'язаного із суперечностями в умовах глобалізації. Попри значні втрати, цей конфлікт мобілізує Україну до активної інтеграції у світові економічні процеси, розвитку демократичних інституцій і впровадження інновацій. Він також підкреслює важливість ефективної економічної політики для збереження стабільності та посилення конкурентних переваг у глобальному середовищі.

Отже, конкуренція є багатогранним явищем, яке охоплює економічні, соціальні, технологічні та політичні аспекти. Вона сприяє прогресу, але потребує постійного аналізу, адаптації та регулювання для забезпечення сталого розвитку суспільства. Україні необхідно активно використовувати наявні можливості, створювати сприятливі умови для бізнесу, інвестувати в освіту, науку й технології, щоб ефективно інтегруватися у глобальну економіку та підвищувати рівень життя громадян.

На сьогодні Україна стикається з численними викликами в економічній, соціальній та інституційній сферах, які впливають на її міжнародну конкурентоспроможність та економічну стабільність. Тривале російське вторгнення з 2022 року значно ускладнило економічну ситуацію, посилюючи негативні тенденції у фінансовій системі, ринковій відкритості та інноваційній діяльності. Призупинення оцінки за Індексом економічної свободи відображає винятковість ситуації, в якій опинилася країна, хоча останні доступні дані свідчать про наявність репресованої економіки з системними недоліками.

Аналіз міжнародних рейтингів, таких як Індекс глобальної

конкурентоспроможності та Індекс економічної свободи, показує, що ключові проблеми України зосереджені у сферах макроекономічної стабільності, правової системи та фінансового сектору. Проте позитивна динаміка у категоріях "Навички", "Розмір ринку" та інноваційній діяльності вказує на потенціал, який країна може використовувати для розвитку. Особливо перспективними напрямками є впровадження цифрових технологій та зміцнення інноваційної екосистеми, що підтверджується покращенням позицій у рейтингу глобальної цифрової конкурентоспроможності.

Інвестиційний клімат України залишається одним із ключових індикаторів стану економіки, хоча його оцінка залишається низькою через нестабільність, корупцію та слабку правову систему. Водночас зростання інвестицій з країн ЄС та покращення торговельного балансу свідчить про довіру до потенціалу України. Стратегічними пріоритетами мають стати спрощення регуляторних процедур, стимулювання економічної активності та залучення іноземного капіталу через прозорі механізми.

Серед важливих викликів – демографічна криза, спричинена високим рівнем еміграції, низькою народжуваністю та погіршенням стану здоров'я населення. Комплексні стратегії, спрямовані на підтримку молодих сімей, модернізацію системи охорони здоров'я та створення умов для повернення мігрантів, є критично важливими для забезпечення соціально-економічної стабільності.

Розвиток цифрових технологій та інтеграція в європейські та глобальні економічні простори є вирішальними для майбутнього України. Ефективне використання цифрових платформ, модернізація інфраструктури та посилення інституційної спроможності дозволять країні зайняти більш вигідні позиції у світовій економіці.

Отже, забезпечення стійкого економічного розвитку України вимагає інтегрованого підходу, що враховує реформування традиційних секторів економіки, розвиток цифрових технологій та інновацій, а також вирішення соціальних і демографічних проблем. Лише через консолідацію зусиль уряду, бізнесу та громадянського суспільства країна зможе подолати виклики та зайняти гідне місце

на міжнародній арені.

Міжнародна конкурентоспроможність економіки України є важливим фактором, що визначає здатність країни інтегруватися у глобальні економічні процеси, залучати інвестиції та забезпечувати стабільне економічне зростання. Однак, в умовах поточних викликів, українська економіка стикається з цілим рядом проблем, серед яких зниження ефективності використання природних ресурсів, слабка інноваційна активність, високий рівень корупції, нестабільність фінансової системи та низька конкурентоспроможність виробленої продукції на міжнародних ринках.

Для подолання цих проблем необхідний комплексний підхід, який включає інституційні та макроекономічні реформи, розвиток інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної, а також стимулювання інноваційної діяльності. Інвестиції в науку, освіту та модернізацію виробничих потужностей дозволять значно підвищити конкурентоспроможність країни на міжнародній арені.

Пріоритетними напрямками для забезпечення стабільного розвитку є інвестиції в інноваційні технології, розвиток малого та середнього бізнесу, а також удосконалення державної політики в таких сферах, як боротьба з корупцією та покращення умов для ведення бізнесу. Реалізація цих заходів сприятиме не тільки зростанню економіки, але й підвищенню якості життя населення, зменшенню еміграційних настроїв та залученню іноземних інвестицій.

Зокрема, необхідно зосередитися на розвитку «зеленої» економіки та екологічно чистих технологій, що дозволить не лише зберегти природні ресурси, а й відповідати міжнародним екологічним стандартам. Розвиток інфраструктури, включаючи цифрові та транспортні мережі, стане важливим кроком для інтеграції України у світову економіку, що в свою чергу сприятиме підвищенню експорту та створенню нових робочих місць.

Також, є необхідність удосконалення фінансового управління, підвищення прозорості витрат і боротьби з корупцією. Це дозволить залучати інвестиції та стимулювати економічне зростання в ключових секторах економіки.

У зв'язку з існуючими викликами, Україні важливо перейти до створення

стратегії, яка об'єднає всі ці елементи в єдину цілісну політику. Це дозволить стабілізувати економічну ситуацію, покращити імідж країни на міжнародній арені та забезпечити довгостроковий економічний розвиток, підвищуючи конкурентоспроможність і стійкість до зовнішніх викликів.

Таким чином, для забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності необхідно здійснити низку глибоких реформ, що сприятимуть модернізації країни, підвищенню її економічної безпеки та інтеграції в міжнародні ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bloomberg 2021 Innovation Index. URL: <https://i.redd.it/uq5b0b0odgf61.jpg>.
2. Global Innovation Index 2021. URL: https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2021/GII_2021_results.pdf.
3. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2021. URL: <https://www.imd.org/news/updates/2021-world-competitiveness-ranking>.
4. Siudek T., Zawojcka A. Competitiveness in the economic concepts, theories and empirical research. *Oeconomia*. 2014. No 13 (1). P. 91-108. URL: <https://js.wne.sggw.pl/index.php/aspe/article/view/4110/3636>
5. The World Bank URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
6. The World Economic Forum URL: <https://www.weforum.org/>.
7. Андрющенко К.А., Шергіна Л.А., Ковтун В.П. Аналіз особливостей та перспектив розвитку України в концепції «Індустрія 4.0». Технологічний аудит та ресурсозбереження, 2017. № 4(5). С. 36-42.
8. Антонюк Б.О. Міжнародна конкурентоспроможність світових мегаполісів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 16. С. 36-38.
9. Бикова М., Щабельська В. Науково-інноваційна діяльність та високотехнологічні промислові виробництва Києва: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Грааль науки*. 2021. No 8. С. 485-496. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/14867/13549>
10. Біла С.О. Новітні тренди розвитку глобалізаційних процесів. Економічний вісник університету. *Збірник наукових праць учених та аспірантів*. 2017. Випуск 33/1. С. 7 – 15. URL: <https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/192/200>
11. Біла С.О. Сучасні тренди розвитку зовнішньоторговельних відносин та ризики «неопротекціонізму». Стратегія розвитку України. *Науковий журнал*. 2017. No 1. С.11 – 16.
12. Білик Р.Р. Конкурентоспроможність регіонів України в системі зміцнення їх

- економічної безпеки: дис. д-ра екон. наук: 08.00.05. Львів, 2017. 459 с.
13. Бобрик В. О. Зовнішньоекономічні аспекти міжнародної співпраці регіонів у контексті асоціації України та європейського співтовариства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Випуск 9. С. 10–14.
 14. Брич В. Я., Охота В. І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації: моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 212 с
 15. Брусенцева О.А. Глобальні виклики російсько-української війни. 2022. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-103>
 16. Волковська В. І. Вплив євроінтеграції на стратегічний розвиток підприємства. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КПІ, 2020. С. 104-105. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201151>
 17. Воронкова А.Е., Єрохіна Л.В., Рябенко Л. І. Міжнародні економічні організації: навчальний посібник. К.: «Професіонал», 2016. 352 с.
 18. Воронкова В.Г., Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності. *Вісник*. 2019. No 37. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_37_2.pdf
 19. Гейць В. М. Оцінка впливу Угоди про асоціацію. ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України: наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В.М.Гейця. ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К.: 2018. 102 с.
 20. Гончар О.М. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації: сутність та ключові фактори. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки, 2015, 15 (4). С. 18-21.
 21. Грушовенко Я.А. Аналіз Української RTGS системи СЕП. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Факультет міжнародних відносин Національний авіаційний університет; за загальною редакцією Ю.О. Волошина. Том V. Київ: Національний авіаційний університет, 2020. С. 440 – 444.

22. Гужва І. Ю. Торгові доми та експортно-кредитні агентства в системі державної політики просування експорту. Формування ринкових відносин в Україні. 2017. № 12. С. 93–96.
23. Гук О. В. Модель конкурентоспроможності економіки України та її складові. Міжнародний науковий збірник «American scientific journal», 2016. № 2 (2). С. 76- 79.
24. Десяєва Л. М. Сучасні тенденції розвитку експортного потенціалу України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 2. С. 171–175.
25. Доповідь про людський розвиток 2021/2022. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22overviewrupdf.pdf>.
26. Єрмакова О. А. Стратегічні орієнтири поглиблення експортних відносин України із країнами ЄС у високотехнологічному секторі. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2022. С. 41-47.
27. Квеліашвілі І.М. Конвергенція митних принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державноуправлінський аспект. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2019. вип. 1(21). С. 1-14
URL:[http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01\(21\)/3.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01(21)/3.pdf)
28. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. 872 с.
29. Корнелюк О. А. Міжнародна конкурентоспроможність : програма вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини»; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародних економічних відносин та управління проектами. Луцьк, 2019. 11 с.
30. Кушнір Н.О., Дяченко Б.І. Асоціація Україна-ЄС: потенційні вигоди та можливі ризики для економіки України. Науковий Вісник Ужгородського національного

- університету. Серія: Економіка. 2017. Вип. 2. С. 224–228.
31. Мельник Т. М. Нетарифний протекціонізм у країнах ЄС та в Україні. Бізнес-інформ. 2017. № 1. С.20-28.
32. Міжнародна конкурентоспроможність : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Каф. міжнар. екон. відносин та управління проектами, Бібліотека ; уклад. Л. Дейнека. Луцьк, 2021.
33. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=623456f5-53d8-48e7-9236-1c519222d4bd&tag=Sotsialno-ekonomichniiRozvitokRegioniv>
34. Мовсесян А.З. Сучасні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі. Держава та регіони. Серія «Економіка». 2016. № 4. С. 32-46.
35. Населення України. Мінфін. 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/2022/>
36. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році: науково-аналітична доповідь / Т.В.Писаренко, Т.К.Куранда та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2022. 93 с.
37. Одягайло Б. М. Міжнародна маркетингова стратегія для українського підприємства в умовах обмеженого попиту. Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. 2018. № 3(19). С. 7–13.
38. Опіщенко І. В. Економічний суверенітет держави: монографія. Вінниця: «Лелека», 2017. 178 с.
39. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
40. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua>
41. Паризький І. В. Конкурентоспроможність національної економіки як визначний критерій інноваційно-технологічного розвитку економіки України. Економіка та держава. 2017. № 3. С. 47–50.
42. Підоричева І. Ю. Науково-технологічне та інноваційне співробітництво між Україною та Європейським Союзом: перспективи і стратегічні напрями розвитку. Економіка України. 2022. № 2. С. 50-74.

43. Піжук О.І. Сучасні методологічні підходи до оцінювання рівня цифрової трансформації економіки. *БізнесІнформ*. 2019. № 7. С. 39–47.
44. Пічкурова З.В. Особливості реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері інтелектуальної власності // Угода про асоціацію з ЄС як інструмент забезпечення стійкості економіки України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25-26 листопада 2021 року, м. Київ) у 2 частинах. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2022. Ч.1. С. 99-102.
45. Побоченко Л.М. Дослідження інноваційної активності України в порівнянні з країнами ЄС / *Perspectives of world science and education* /: IV International scientific and practical conference, Desember 25-27, 2019 Economic science: Osaka, Japan, 2019. С. 705- 714.
46. Побоченко Л.М. Україна й Європа: цінності та стандарти. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. К., 2020. С.434-440.
47. Робакова Т. О. Сучасний стан інвестиційно-фінансового співробітництва України та європейського союзу. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип. 46. С. 183-191.
48. Родрігес К. М. Технічне регулювання СОТ: правові аспекти. *Вісник АЕН України*. 2018. № 3(19). С. 7–13.
49. Розвиток інноваційної системи України в європейському науково-технологічному просторі: наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України І.Ю. Єгорова; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2018. 198 с.
50. Рудакова О. С. Митно-тарифне регулювання в умовах лібералізації торгівлі. *Вісник АЕН України*. 2018. № 6(22). С.34-45
51. Севрук І. М., Тропиніна А. С. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації. *БізнесІнформ*, 2019. № 5. С. 20-28.
52. Стадник В.В., Каштальян О.В. Технології і ресурси розвитку

- конкуентоспроможності економіки України в процесах повоєнного відновлення: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Швеція: InterConf, 2023. С. 52-69.
53. Управління міжнародною конкурентоспроможністю: підприємство-регіон: монографія. / Козак Ю. Г. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 173 с.
54. Усик І.О. Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів: дис. канд. економ. наук., Вінниця. 2019. 297 с.
55. Чепіжко О. В. Управління конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах невизначеності: дисертація канд. економ. наук : 08.00.04/Чернігівська політехніка. Чернігів. 2021. 270 с.
56. Чеснокова Н.В. Методологічні підходи до оцінки цифрової трансформації економіки. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2020. Том 19. Вип. 2(45). С. 413–427.
57. Чіков І. А. Конкуренція: теоретичні підходи до розуміння сутності поняття. Агросвіт. 2019. № 10. С. 74-80.
58. Школьник І. О. Боярко І. М., Сюркало Б. І. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2019. С. 92 –94
59. Найбільш конкурентоспроможні економіки світу у 2024 році. URL: <https://www.liga.net/infographic-of-the-day/infografica/naibolee-konkurentosposobnye-ekonomiki-mira-v-2024-godu>

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Стратегічні напрями нарощування міжнародної конкурентоспроможності економіки України

Автор

Науковий керівник / Експерт

Мартинюк А.І.**проф. Цимбал Л.І.**

підрозділ

кафедра міжнародної економіки

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		9
Інтервали		0
Мікропробіли		4
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		35

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

17937

Кількість слів

147539

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз		Копір тексту	
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Курсова_плагіат 11/12/2024 State Tax University (Кафедра економіки та економічної безпеки)	209	1.17 %
2	http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/9743/Lunova.pdf?sequence=1	36	0.20 %
3	https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/31542/1/35-45.pdf	32	0.18 %
4	https://ep3.nuwm.edu.ua/28862/1/Ve10331.pdf	22	0.12 %
5	http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/9743/Lunova.pdf?sequence=1	16	0.09 %

14:25

LTE 34

UKRLOGOS Group

+38 (0)95 194 82

30 +38 (0)95 152

67 44

info@ukrlogos.com.ua

**МОЛОДІЖНА
НАУКОВА
ЛІГА**

Громадська організація
«Молодіжна наукова ліга».
Номер запису в Реєстрі
громадських об'єднань: 1506433.
Адреса: [вул. Зодчих, буд. 40](#), офіс
103; м. Вінниця, Вінницька обл.,
21037

Організація функціонує як
відокремлений підрозділ ТОВ
«UKRLOGOS Group».

ЄДРПОУ: 44574526

IBAN:

UA433052990000026002046104529

Банк ВФ АТ КБ «ПриватБанк»:

МФО 44574526

Свідоцтво суб'єкта видавничої
справи: ДК № 7860 від
22.06.2023.

**Д О В І Д К А
ПРО ПРИЙНЯТТЯ СТАТТІ ДО
ПУБЛІКАЦІЇ**

13.12.2024

Шановний(і) автор(и):

Прізвище Ім'я По батькові,

Редакційний комітет з радістю
повідомляє, що стаття
«СТРАТЕГІЧНІ
НАПРЯМИ НАРОЩУВАННЯ
МІЖНАРОДНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»
прийнята до публікації в № 15
студентського наукового
журналу «UNIVERSUM», випуск
якого заплановано на 20
грудня 2024 року.

**Опублікована стаття буде
доступна з 20.12.2024 за
посиланням:**

[https://archive.liga.science/
index.php/universum/issue/
view/december2024](https://archive.liga.science/index.php/universum/issue/view/december2024)

Електронні сертифікати про
публікацію та подяки науковим
керівникам також будуть
доступні з 20 грудня. Розсилка
замовлених друкованих
примірників, сертифікатів та
подяк відбудеться з 3 по 10
січня.

З повагою,

Директор Молодіжної наукової ліги
Голова редакційного комітету
ІГОР КОРЕНЮК

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ НАРОЩУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мартинюк Антон Ігорович здобувач вищої освіти
факультету міжнародної економіки і менеджменту
Київський національний економічний університет імені Вадима
Петровича Гетьмана

Науковий керівник: Цимбал Людмила Іванівна
доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної
економіки
Київський національний економічний університет імені Вадима
Петровича Гетьмана

Конкуренція є керівним принципом ринкової економіки, що спонукає до інновацій, ефективності та розвитку. Це фундаментальний механізм, який допомагає формувати економічні умови, сприятливі для господарювання та соціального розвитку. Аналізуючи роль конкуренції, необхідно звернути увагу на її природу, форми, методи та вплив на економічні суб'єкти.

Історично поняття конкуренції виходить з латинського "competere", що означає "прагнути до чогось разом". Адам Сміт та Давид Рікардо, засновники класичної політичної економії, вважали конкуренцію боротьбою за прибуток, яка є катализатором саморегуляції ринку через "невидиму руку". Це сприяє оптимальному розподілу ресурсів, що забезпечує максимальне задоволення потреб споживачів [5].

Неокласики розширили тлумачення конкуренції, вважаючи її раціональною поведінкою в умовах обмежених ресурсів. З цієї перспективи, конкуренція виступає як регулятор, що визначає не тільки ціни, але й сприяє ефективності та інноваціям.

Однак, наявність конкуренції не завжди гарантує позитивні результати. Вона може призвести до зниження стандартів якості у прагненні зменшити витрати та збільшити прибуток. Сучасний ринок характеризується як цивілізованою, так і нецивілізованою конкуренцією, де застосовуються недобросовісні методи боротьби, такі як економічне шпигунство, підробка товарів, що вимагає регулювання для забезпечення чесної конкуренції.

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції на міжнародному рівні питання конкурентоспроможності країн набуває особливої важливості. Це здатність підтримувати високий рівень прибутків та заробітних плат, що є ключовим фактором економічного успіху. Конкурентоспроможність визначається рядом параметрів, включаючи інноваційність, технології, якість управління, що вказує на необхідність комплексного підходу до її вимірювання та підвищення.

Україна, країна, що зазнала численних економічних та політичних перепон,

залишається у фокусі міжнародної уваги з моменту початку війни, викликаній російським вторгненням у 2022 році. Це гостро підкреслює низку внутрішніх викликів, з якими країна бореться на шляху до відновлення та модернізації. Відсутність оцінки в Індексі економічної свободи та позицій в міжнародних рейтингах лише підсилює вразливість України у світовому економічному контексті.

До 2019 року Україна зазнала зниження у своїй позиції в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, свідченням чого стали низькі оцінки в категоріях фінансової системи та макроекономічної стабільності. Ці проблеми вказують на важливість подальших реформ у фінансовому секторі та необхідність зміцнення правової системи і боротьби з корупцією, які безпосередньо впливають на інвестиційний клімат та економічний розвиток [3].

З іншого боку, сектор освіти і здоров'я демонструє значні покращення. Україна покращила свої позиції в міжнародних рейтингах, зокрема завдяки реформам у освітній сфері, що вплинуло на підвищення рівня кваліфікації та навичок робочої сили. Це вказує на потенціал розвитку через залучення інвестицій в освітні та інноваційні проєкти, що можуть сприяти зростанню економіки [6].

Особлива увага в сучасному світі приділяється цифровізації та розвитку інформаційних технологій. Україна показала зростання у рейтингах, пов'язаних з готовністю до майбутнього, що включає використання ІКТ в урядових структурах, бізнесі та суспільстві загалом. Цифрова конкурентоспроможність та інноваційний потенціал визначаються як ключові аспекти для подальшого економічного зростання та адаптації до глобальних тенденцій [7].

Забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України є складним завданням, що охоплює багато аспектів економічного, політичного, і соціального життя країни. Україна, розташована на перехресті важливих торговельних шляхів між Сходом і Заходом, має унікальні переваги, які можуть бути використані для підвищення її глобальної привабливості. Але ці переваги потребують активного використання та розвитку [1].

1. Макроекономічна стабільність. Макроекономічна стабільність є однією з ключових передумов залучення іноземних інвестицій. Стабільність національної валюти, контроль інфляції, а також збалансований державний бюджет створюють сприятливі умови для бізнесу, знижуючи ризики для інвесторів і збільшуючи привабливість країни як місця для капіталовкладень.

2. Розвиток інфраструктури. Високорозвинена інфраструктура сприяє ефективному руху товарів та послуг, знижує витрати виробництва і збільшує загальну ефективність національної економіки. Інвестиції у вдосконалення транспортної мережі, енергетичної інфраструктури та цифрових комунікацій можуть значно покращити бізнес-клімат і залучити зовнішні капітали.

3. Інституційна ефективність. Посилення інституційної ефективності та гарантування прав власності є життєво важливими для створення надійної правової основи для інвестицій. Боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права зміцнюють довіру міжнародних партнерів і інвесторів.

4. Розвиток людського капіталу. Інвестиції у освіту та охорону здоров'я забезпечують високу продуктивність та креативність робочої сили, що є основою для інновацій та технологічного розвитку. Висококваліфіковані спеціалісти можуть

стимулювати розвиток нових галузей і підвищувати конкурентоспроможність економіки.

5. Інноваційний потенціал. Залучення до наукових досліджень і розробок, впровадження новітніх технологій та зростання стартап-культури можуть перетворити промислову базу України, стимулюючи створення високотехнологічних товарів і послуг.

6. Ефективність ринків. Відкритість ринків і низькі бар'єри для здійснення торгівлі сприяють інтеграції країни в світову економіку. Лібералізація торгівлі може прискорити вхід іноземних товарів і послуг, а також стимулювати внутрішню конкуренцію і інновації.

7. Географічне положення і природні ресурси. Ефективне використання географічного положення та природних ресурсів може забезпечити Україні переваги в сільському господарстві, промисловості та енергетиці, зміцнюючи її позиції на міжнародній арені.

Прийняття та реалізація вищезгаданих заходів вимагає згуртованості дій держави, бізнесу та громадськості. Тільки так Україна може досягти значного прогресу в зміцненні своєї міжнародної конкурентоспроможності та підвищенні якості життя своїх громадян.

Продовжуючи аналіз міжнародної конкурентоспроможності економіки України, важливо зосередитися на виробленні і впровадженні комплексних стратегій, що зміцнять економічне положення країни. Основні напрямки підвищення конкурентоспроможності вимагають детальної уваги до інституційного розвитку, макроекономічної стабільності, розвитку інфраструктури, інноваційного розвитку та розвитку людського капіталу.

Україні слід працювати над покращенням якості державних та приватних інституцій, що включає боротьбу з корупцією та забезпечення верховенства права. Важливим аспектом стане забезпечення макроекономічної стабільності, що передбачає контроль інфляції та зменшення державного боргу [4].

Одночасно, розвиток інфраструктури, включно з модернізацією транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури, сприятиме покращенню логістики та комунікацій. Це підвищить ефективність внутрішнього ринку та допоможе інтегруватися в глобальні мережі.

Інноваційний розвиток має стати ключовим напрямком, який включає стимулювання наукових досліджень та підтримку високотехнологічних галузей. Це вимагає державної підтримки через фінансування досліджень та розвитку, зменшення податкового тиску на інноваційні компанії та залучення іноземних інвесторів [2].

Окрім того, розвиток людського капіталу є фундаментальним, адже висококваліфікована робоча сила є вирішальним чинником у забезпеченні довгострокової стабільності та прогресу. Це включає підвищення якості освіти та професійної підготовки, а також охорони здоров'я і соціального захисту.

У висновку, підвищення міжнародної конкурентоспроможності України вимагає комплексного підходу, який інтегрує стратегічні реформи у всіх ключових сферах економічного та соціального розвитку. Це створить необхідні умови для стабільного зростання, залучення інвестицій та покращення добробуту громадян.

ДЖЕРЕЛА

1. Антонюк Б. О. Міжнародна конкурентоспроможність світових мегаполісів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 16. С. 36-38.
2. Білик Р.Р. Конкурентоспроможність регіонів України в системі зміцнення їх економічної безпеки: дис. д-ра екон. наук: 08.00.05. Львів, 2017. 459 с.
3. Волковська В. І. Вплив євроінтеграції на стратегічний розвиток підприємства. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КПІ, 2020. С. 104-105. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201151>
4. Воронкова В.Г., Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності. Вісник. 2019. № 37. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_37_2.pdf Гончар О.М. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації: сутність та ключові фактори. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки, 2015, 15 (4). С. 18-21.
5. Гук О. В. Модель конкурентоспроможності економіки України та її складові. Міжнародний науковий збірник «American scientific journal», 2016. № 2 (2). С. 76- 79.
6. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. 872 с.
7. Корнелюк О. А. Міжнародна конкурентоспроможність : програма вибіркової навчальної дисципліни підготовки бакалавра галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини»; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародних економічних відносин та управління проектами. - Луцьк, 2019. – 11 с.

Директор Молодіжної наукової ліги
Голова редакційного комітету
ІГОР КОРЕНЮК

